

සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍යයේ නිර්මාණාත්මක සන්නිවේදන
ප්‍රවේශ පිළිබඳව සන්දර්ශනීය අවස්ථා කීපයක් ඇසුරින්
කෙරෙන විමර්ශනයක්

නන්දන මිල්ලගල¹

Abstract

There is great classical literature in Sri Lanka. It is a chief social and cultural treasure of our country. We can understand, about mass consciousness, social thoughts and creative skills from classical literature of Sri Lanka. It is one of creative communication. People who expect to express their ideas, attitudes, emotions and different life experiences in aesthetically. They can use the literature. Verses and proses are main two parts of the literature. We have a well-developed literature from Anuradhapura period. Buddhist culture, Pali Sanskrit and Sinhala languages were powerful foundation for build the valuable literature of our country. It is a chief research area for creative communication. We wish to study, How to use the classical literature in Sri Lanka as a creative communication method for conduct the socio cultural system of our country, from this article. It should be a good taste and entertain creative communication method of Sri Lanka.

Key words - Create, Aesthetic, Socioculture, Mass Consciousness, Entertain.

---

¹සහකාර කථිකාචාර්ය (ජනසන්නිවේදන), මානව ශාස්ත්‍ර අධ්‍යයනාංශය, සමාජීය විද්‍යා හා මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය, ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය, මිහින්තලේ. +94718001797
nandana.millagala58@gmail.com

ප්‍රවේශය

භාෂා - සාහිත්‍ය යනු යම් රටක දියුණුව විදහා දක්වන කැඩපතකි. මන්ද යත් සාහිත්‍ය නිර්මාණය එරට ජන ජීවිත හෝ ජන සමාජය වෙතින් පැන නගින්නක් බැවිනි. සමාජාර්ථික, දේශපාලන හා සංස්කෘතික සාධක සාහිත්‍ය නිර්මාණයන්හි අන්තර්ගත වීම අනිවාර්ය වේ. එහෙත් එය සිදුවන්නේ සාහිත්‍ය නිර්මාණ විසින් අභිමත සීමාවන් ඇතුළත ය. වාර්තාවක හෝ ඉතිහාස කතාවක හෝ වෙනයම් ප්‍රකාශන මාධ්‍යයක ඇතුළත්වන අයුරින් සාහිත්‍ය නිර්මාණයක, ජීවනානුභූතීන් හෝ සමාජ යථාර්ථයන් අන්තර්ගත නොවේ. විවිධ සාහිත්‍ය මාධ්‍යයන්ට ආවේනික වූ සීමා හෝ අන්‍යන්‍යතා පවතී. පද්‍ය සාහිත්‍ය ඊට අදාළ වූ නන්විධ ලක්ෂණ ඇසුරු කරයි. එහි ද අනු ප්‍රභේද විශාල ප්‍රමාණයක් ඇත. ඒ අනුව ද විවිධත්වයන් නිර්මාණය වේ. ගද්‍ය සාහිත්‍යයද එසේ ම ය. එහෙත් ඒ කවර සාහිත්‍ය මාධ්‍යයක් වුව ද සියුම් ලෙස මානව ජීවිතය, ඔහු ගැටසෙන සමාජ පරිසරය ස්පර්ශ කිරීමට උත්සුක වේ.

සිංහලයන් සතුව දිගු කාලීන විකාශනයකට බඳුන්වන ලිඛිත භාෂාවක් පවතී. ඒ නිසාම ඉපැරණි සාහිත්‍යයකට හිමිකම් කීමට ද ඔවුන්ට හැකියාව තිබේ. එබැවින් ලාංකීය ජන ජීවිතයේ ඓතිහාසික විකාශනය ආශ්‍රිත බොහෝ තොරතුරු සාහිත්‍ය නිර්මාණයන් හි අන්තර් ගත වේ. සිංහල සමාජයේ එහි ආර්ථික, දේශපාලනික හා සංස්කෘතික වලන ස්වභාවයන් හඳුනා ගැනීමට ඒ ඒ කාලවල නිර්මාණය වූ සාහිත්‍ය කෘති විමර්ශනය කිරීමෙන් හැකියාව ලැබේ. මෙම විමසුමේ දී සාහිත්‍යය නිර්මාණාත්මක සන්නිවේදන මාධ්‍යයක් ලෙස අධ්‍යයනය කළ හැකි වේ.

මෙහි දී සිංහල සාහිත්‍ය "සම්භාව්‍ය" යනුවෙන් විශේෂණය කොට දක්වයි. සිංහල සාහිත්‍ය නම් එකී ජන වර්ගය සතු සාහිත්‍යයයි. ඔවුන් හෙළ, සිහළ, සිව් හෙළ, හෙළ ආදී ලෙස ද හඳුන්වනු ලබයි. "සම්භව්‍ය" යනුවෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ සම්භාවනාවට හෙවත් ගෞරවයට පාත්‍ර විය යුතු යන්නයි. එනම් සම්භාවනාවට, ගෞරවයට හෝ ඇගයුමට පාත්‍ර විය යුතු සිංහලයාගේ සාහිත්‍ය ලෙස ගත හැකි ය. සාහිත්‍ය නිර්මාණයක් සම්භාව්‍යත්වයට පත් වන්නේ විවිධ හේතු සාධක නිසා ය. එහි රසය හා හරය ප්‍රමුඛ වේ. එසේම ශ්‍රේෂ්ඨ පරමාර්ථමත කෘතිය රචනා කිරීම ද ප්‍රමුඛ අංගයකි. එය සර්වකාලීනව දිස්න දෙන අසුර්ව නිර්මාණයක් වීම ද අත්‍යවශ්‍ය ය. එක් ජන සමාජයක, සංස්කෘතික සීමාවන් හි නිර්මාණය වුව ද සමස්ත පොදු මානව වර්ගය දක්වා ද ලෝක ධාතුව තෙක් ද විහිදෙන ලෝක දර්ශනයක් සම්භාව්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණ මගින් සන්නිවේදනය විය යුතු ය. මෙම සංක්ෂිප්ත විමර්ශනය මගින් ශ්‍රී ලාංකේය සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍යයේ නිර්මාණාත්මක සන්නිවේදන ලක්ෂණ අධ්‍යයනය කිරීමට අපේක්ෂිත ය. එහිදී අවම වශයෙන් අනුර පුර යුගයේ සිට මහනුවර යුගය පමණක් වන තෙක් ශත වර්ෂ ගණනාවක කාල පරිච්ඡේදයක් අයත් වේ. එබැවින් ප්‍රශ්න මාතෘකාවට අදාළවන නිදර්ශනාත්මක අවස්ථාවන් කීපයක් පමණක් ඇසුරු කිරීමට සිදුවේ.

සාහිත්‍යාර්ථ විවරණය

සාහිත්‍ය යන වචනය සංස්කෘත භාෂාවෙන් සිංහලයට හුරු වූ වචනයකි. " සහිතසා භාවම් සාහිත්‍යම්" භාව සහිත වන්නේ සාහත්‍යයයි. ඒ සඳහා ප්‍රකට අර්ථ දෙකකි.

1. ශබ්දයන් අර්ථයන් වෙන් කිරීමට නොහැකි වනසේ බද්ධ වූයේ සාහිත්‍යයයි. සැබෑ සාහිත්‍ය යේ ශබ්ද අර්ථ වෙන් කිරීම දුෂ්කර ය. **ආවිබෝල්ඩ් මැක්ලීෂ්** නම් ඇමරිකානු කවියා දක්වන්නේ "කාව්‍යයේ (සාහිත්‍යයේ) වෙන් කොට ගත හැකි අර්ථයක් නැත . එය එසේම පවතී. එහි පැවැත්ම එයම ය. (Poetry must not mean but be) යනුවෙනි." (ගම්ලන්, 2013 : හැඳින්වීම) භාෂාවක ශබ්ද පද්ධතිය හා අර්ථ පද්ධතිය අවියෝජනීය ලෙස බද්ධව පවතින්නේ සාහිත්‍යමය නිර්මාණවල ය. ඒවා තරව බැඳී සිටිමින් හෙවත් සුසංයෝගී වීමෙන් අපූර්ව මෙන්ම නව්‍ය වූ ද අර්ථ ප්‍රතිපාදනය කිරීමට සමත් වේ.
2. භාව සහිත වූයේ සාහිත්‍ය වේ යනු දෙවන අර්ථයයි. භාව යන්න සාහිත්‍ය කලා විෂයෙහි යෙදෙන්නේ මනෝ භාව, හැඟීම්, මනෝ වෘත්තී මනෝ ගති, එනම් සිතේ ඇතිවන වේදිත යන අර්ථ යයි. ඉංග්‍රීසි භාෂාවේ, Emotiion, Feelings, Moods යන ව්‍යවහාර එයට සමපාත වේ. මෙකී භාවයන් සාහිත්‍යයේ යෙදී ඇති භාවමය පද හෙවත් වචන සමඟ වෙන් නොකළ හැකිවන ලෙස අඛණ්ඩ, අවියෝජනීය බැඳීමක්සහිත වේ. (ගම්ලන්, 2018 : හැඳින්වීම)

සාහිත්‍ය නමින් හඳුන්වන ව්‍යවහාරය , සංස්කෘතයෙන් කාව්‍ය යනුවෙන් ද හඳුන්වයි. ලිවීම, බැඳීම හෙවත් ගෙතීම එහි අර්ථයයි. ඉංග්‍රීසියෙන් Poetry ලෙස ඒ සඳහා යෙදේ. සැඳීම, තැනීම හෝ රචනා කිරීම යනු එහි ව්‍යවහාර්ථයයි. ඒ අනුව සාහිත්‍ය හෙවත් කාව්‍ය නම් රසය දනවන ලේඛන විශේෂයකි. ගද්‍ය, පද්‍ය, වම්පු ආදී වර්ගීකරණයන් ඔස්සේ ගොඩ නැගෙන විවිධ කෘති ඊට අයත් වේ. මෙය මානව ප්‍රතිභාවේ හෙවත් පරිකල්පනයේ (Imagination) අපූරු නිර්මිතයක් ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

සාමාන්‍යයෙන් "සාහිත්‍ය ශබ්දය" ගද්‍ය පද්‍යාත්මක වූ කාව්‍ය විෂයෙහි ප්‍රසිද්ධ වූවන්. මෙහි දී එය අවිශේෂයෙන් හැම පත් පොත් විෂය කොට යොදා තිබෙන බැවින් කාව්‍යයන් පමණක් නොබලා නොයෙක් ධර්ම ශාස්ත්‍රීය සන්න-ගැටපද-නිසර්ණ-වාද විවාද-ජනකථා-ජනකවි-සංගීත-නාට්‍ය-චිත්‍රාදී කලා-මන්ත්‍ර-තන්ත්‍ර නැඟුණ-වෛද්‍යාදිය ද පිළිබඳ පත් පොත් ලියැවිලින් සැකෙවින් ඇතුළත් වනසේ මේ සමුදාය සැකසී තිබේ. (වීරසූරිය, 951 : iv)

සාහිත්‍ය ලෙස නූතනයේ නිර්වචනය කෙරෙන්නේ "ලිඛිතව පළ කෙරෙන සියල්ල සාහිත්‍යය " යනුවෙනි. මේ අනුව විවිධ විෂය ක්ෂේත්‍ර යටතේ බිහිවුණු සාහිත්‍යයක් කුමන භාෂාවක වුව ද ඇත. (පියරත්න, 1991 : 95)

සාහිත්‍ය ශබ්දය එකිනෙකට සම්බන්ධ පදාර්ථ තුනක යොදා තිබෙන බව දක්නට ලැබේ.

1. "සාහිත්‍ය සංගීත කලා විභිතය
සාක්‍ෂාත් පශු පුළුඹ විෂාණභිතය "

"සාහිත්‍ය සංගීතා දී කලා රස නොදක් තැනැත්තෝ ඇස් පනා පිට පෙනෙන ගොතෙකි" යනුවෙන් දක්වන අවස්ථාවේ සාහිත්‍ය යන්න යොදා තිබෙන්නේ "කාව්‍ය" යන අර්ථයෙනි. එනම් ගද්‍ය, පද්‍ය හා දෘශ්‍ය කාව්‍යාදී ක්‍ෂේත්‍ර නියෝජනය කරන සාහිත්‍යයයි.

2. "සාහිත්‍ය පාඨෝනිධිමන්ථනෝත්ථං
කර්ණාමෘතං රක්‍ෂත හේ කචින්ද්‍රාය"

"සාහිත්‍ය නමැති කිරි මුහුදු කැලඹීමේ දී උඩ මතු වූ කර්ණ නමැති අමෘතය රැක ගනිවි" යන තන්හි සාහිත්‍ය යන්නෙන් වඩාත් මතු කරන්නේ කර්ණාමෘතය වන්නේ වූ පද්‍ය කාව්‍යයයි.

3. "පඤ්චමී සාහිත්‍ය විද්‍යෙතියායා වරිය,
සා හි වතු සෘණාමපිවිද්‍යානාං නිෂ්‍යන් දූ"

"පස්වෙනි සාහිත්‍ය විද්‍යාව වූ කලී සිව් වැදෑරුම් විද්‍යාවන්ගේ අනිවාර්ය ප්‍රතිඵලයකි." ඒ අනුව සාහිත්‍ය ලේඛන බද්ධ රචනාවන් සියල්ල ඇතුළත් වන පෘථුලාංගයක් ලෙස අර්ථ නිරූපණය වේ. (සේනානායක, 1987 : 135) ඒ අනුව ශබ්ද අර්ථ දෙදෙනාගේ ක්‍රමානුකූල සම්බන්ධය එකට එකතුවීමෙන් නිපැයෙන නිර්මාණ සාහිත්‍ය විද්‍යාව ලෙසින් ප්‍රකට වේ.

සාහිත්‍ය යන වචනයෙහි ව්‍යවහාරාර්ථය කලින් කල බොහෝදුරට වෙනස්ව තිබේ. මූල දී කාව්‍ය කෘති කාව්‍ය නීති ආදිය සලකා යෙදුණු සාහිත්‍ය ශබ්දය අද ව්‍යාපක - විශාල අර්ථයක වැටෙයි. එසේ වචනයක අර්ථය වෙනසකට පත්වන විට එහි මුල් අර්ථය මහත් විපර්යාසයකට පත්වීම සිරිත ය. සාහිත්‍ය යන්නෙන් භාෂාවකට අයත් කලාත්මක රඳනා ගත හොත් එය ඒ ශබ්දයෙහි මූලාර්ථයට බෙහෙවින් ගැලපෙයි. එහෙත් බොහෝ විට අද සාහිත්‍ය ශබ්දය ව්‍යවහාර වන්නේ භාෂාවකට අයත් සියලු පොත් පත් සලකාගෙන ය. (ගුණසේකර, 1996 : iv - කොටහේනේ පඤ්ඤාකිත්ති හිමි- පෙරවදන)

එසේම මෙම විමර්ශනයට "සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍ය" යන යෙදුම භාවිත කිරීම ද අවධානයට යොමු විය යුත්තකි. මෙහිදී සම්භව්‍ය යන්නේ දී පැරණි, විරන්තන සාහිත්‍ය යන අදහස නිකුත්වීම ඇති වේ. එහි දී මතු වන ගැටලුව වන්නේ නූතන සාහිත්‍යයේ සම්භව්‍ය ලෙස සැලකිය හැකි, සම්භාවනාවට හෝ උසස් යැයි ඇගයීමට ලක්වන කෘති නැති ද? යන්න ය. එසේම අනෙක් පසින් පැරණි, විරන්තන කෘති සියල්ල උසස් ලෙස සම්භාවනාවට ලක් වේ ද? යන ගැටලුව ද ඇති වේ. එහි දී අපගේ විමසුම් මාවත හෙළි- පෙහෙළි කර ගැනීමට සරල උපන්‍යාසයක් ගොඩනගා ගත හැකි ය. එනම් පැරණි-විරන්තන සාහිත්‍ය කෘති සියල්ලම සම්භව්‍ය නොවන අතර, නූතන සාහිත්‍ය නිර්මාණ අතර ද සම්භව්‍ය කෘති පවතී යන්න ය. මෙහි දී අපගේ අවධානය යොමු වන්නේ මෙරට අනුරාධපුර රාජධානි සමයේ සිට මහනුවර යුගය පමණ වනතෙක් බිහි වූ විරන්තන කෘති කීපයක් කෙරෙහි පමණි.

“අප සම්භවය සිංහල සාහිත්‍ය ලෙස පිළිගනු ලබන කෘතීන්හි මෙයට වඩා පුළුල් සම්භවය ලක්ෂණ කීපයක්ම දක්නට ලැබේ. මෙම කෘතීන් රචනා කිරීමේදී ලා ලේඛකයන් මුල් කොට ගත් පරමාර්ථ එම පරමාර්ථ මුදුන් පමුණුවා ගැනීම පිණිස උපයෝගී කොටගත් වස්තු විෂය, මූලාධාර කොට ගත් මූලාශ්‍ර, සුවිශේෂ රචනා සම්ප්‍රදායන් හා භාෂා රීතීන් මෙම කෘතීන් රචනා කළ ලේඛකයන්, එම කෘතීන්ට සමකාලීනව හා පසුකාලීනව පාඨක ශ්‍රාවක ජනයා දක් වූ ප්‍රතිචාර ආදිය එහිලා වැදගත් තැනක් ගනී.” (විතානගේ, 2002 : 11)

එබැවින් විරන්තන සම්භවය සාහිත්‍ය විමසුමට යෝග්‍ය ක්ෂේත්‍රයකි. විශේෂයෙන් කලා විෂය ධාරාවන්ගෙන් පරිබාහිර බහුතර පාඨක සමාජය, උසස් රසවින්දනයෙන් ද, මානව හිතවාදී ගුණයෙන් ද, දාර්ශනික ප්‍රඥාවෙන් ද සුපෝෂණය කිරීමට, සම්භවය සාහිත්‍ය නිර්මාණ මහත් පිටුවහලක් වේ.

විරන්තන සිංහල සාහිත්‍ය වංශය හා නිමැවුම් පෙළහර

සිංහල නම් වූ ජනවර්ගය, ලෝකයේ විශිෂ්ටත්වයට පත්වන එක් හේතුවක් වන්නේ, දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ ඔවුන් සතුව ලේඛන භාෂා සම්ප්‍රදායක් පැවතීම ය. ලිඛිත භාෂා සම්ප්‍රදායේ අගුළු සාහිත්‍ය ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. ඒ අනුව මෙරට නිර්මාණාත්මක වින්තනයෙන් අනූන සාහිත්‍ය ධරයන් විසාල ප්‍රමාණයක් ජීවත් වූ බවට ඔවුන් විසින් සම්පාදිත කෘති සාක්ෂි දරයි. ක්‍රි. පූ. යුගයේ සිට ලේඛන ක්‍රමයක් මගින් අදහස් සන්නිවේදනය කළ බවට, ශිලා ලේඛන මගින් ප්‍රකට වේ. එහෙත් විවිධ ශිලා ලිපි, යම් සිද්ධියක්, තොරතුරක් ලෙස වාර්තා කර තැබූ ලේඛනයන් මිස සාහිත්‍ය නිර්මාණ ලෙස සැලකිය නොහැකි ය. එසේම හෙළටුවා සාහිත්‍යයක් පිළිබඳව සඳහන් වෙතත් පැහැදිලි සාධක හමු නොවේ. එහෙත් අනුරාධපුර රාජධානි සමය ලෙස ගැනෙන දීර්ඝ කාල පරිච්ඡේදයේ, අනෙකුත් ශිල්ප කලා විෂය ක්ෂේත්‍රවල දියුණුව අනුව භාෂා සාහිත්‍ය දුර්වල වන්නට ඇතැයි කොහෙත්ම කිව නොහැක. සොළී-මාසාදීන් අවුලන ලද ගිනි ගොඩවල දින සති ගණන් දැවී හළ වූයේ ඒ මහා සාර ගර්භ නිර්මාණයෝ විය නොහැකි ද? එහෙත් අනුරපුර යුගයේ සිට අද තෙක් අඛණ්ඩව - අවිභේදනයව ගලාගෙන එන ගද්‍ය-පද්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණ ධාරාවක, ප්‍රකට සාක්ෂි අප අතර ඉතිරිව තිබීම ද “කවෙහි රස හව් දන්නා” නෙත්, සිත්වලට භාග්‍යයක්ම වන්නේ ය.

අනුරපුර යුගය නියෝජනය කරන ගද්‍ය කෘති ගණයට වැටෙන එහෙත්, සෘජු ලෙසම සාහිත්‍ය නොවන කෘති දෙකකි. ඒ දම්පියා අටුවා ගැටපදය හා සිඛවළඳ හා සිඛවළඳ විනිසයි. බුද්ධඝෝෂ ආචාරීන් විසින් පරිවර්තිත ධම්ම පදවිධි කථාවේ දුරවබෝධී තැන්, සුබෝධී කිරීමට දම්පියා අටුවා ගැටපදය කළ බව ග්‍රන්ථාවසානයේ “දෙබ්බෙවැජා අහා සලමෙවන් කසුබ් මහ රජහු දම්පියා අටුවාවට කළ සන්‍යාසයි.” යනුවෙන් සඳහන් වීමෙන් ප්‍රකට වේ. මෙවන් තත්කාලීන භාෂා ව්‍යාකරණ දී ලක්ෂණ ද යම් යම් ධර්ම කරුණු ද අවබෝධ කර ගැනීමට යෝග්‍ය ග්‍රන්ථයකි. එහි සාහිත රස සෙවීම යෝග්‍ය නොවේ. සිඛවළඳ හා සිඛවළඳ විනිස ද බෞද්ධ භික්ෂු විනය ග්‍රන්ථයකි. මෙය පාලි විනය අටුවා ග්‍රන්ථ ඇසුරින් සම්පාදිත බව ග්‍රන්ථාවසානයේ “ලිඛිත දොසක් ඇත එපියාලා හෙලා වරද නොකියා අටුවා පාඨ උපදෙස් බලා වනවරුන් හා සැසඳ ගත යුතු” යනුවෙන් දක්වමින් ගම්‍යමාන වේ. (චජ්‍රඝාණ, 1992 : 188) ක්‍රි. පූ. 10-11 වැනි සියවස්වලට අයත් යැයි සිතිය හැකි මෙම කෘතිය රචනා කළේ කවුරුන් ද යන්න ඉඟි නොකෙරේ. “තුන් ලොවට උතුම් රුවන් තියා

කාවිසි මුනි තුන් දොරින් සකසා වැද උපසපුව ලද පැවිජ්ජා පටන් හික්මියැ යුතු සරිත් වරින් සිඛ සැබෙවින් කියනෙමි” යනුවෙන් දක්වන පාඨයෙන්ම සාහිත්‍ය කෘතියකට ප්‍රවිශ්ට වී නම් කෙතරම් විසිතුරු කවක් නිමවිය හැකි දැයි සිතා ගත හැකි ය. මෙහි විනය ව්‍යවස්ථා, සතර පරිජ්, සත් සඟ වෙසෙස් තුදුස් නිසැඟි, එක්සාලිස් පවිති, පකිණ්ණක යනුවෙන් ද වාරිතුශික්ෂා, ඇදුරුවත්, තෙරවත්, ආගන්තුකවත්, ගමිකවත්, සෙනසුන්වත්, ගිලන්වත් ආදිය දක්වා තිබේ. (වජිරඤාණ, 1992 : 188) මෙය ද සාහිත්‍ය කෘතියක් ලෙස අගය මිනිය නොහැකි ග්‍රන්ථයකි.

අනුරපුර යුගයේ පද්‍ය සාහිත්‍ය නියෝජනය නෂ්ටප්‍රායව ඇත්තේ, සීගිරි ගී හා සියබස්ලකර යන නිර්මාණාග්‍රයෙනි. මෙහි දී සීගිරි ගී ග්‍රන්ථාගත කෘතියක් නොවේ. සීගිරි කැටපත් පවුරේ ලියන ලද ගී ය. මෙය ඒක කර්තෘක ද නොවේ. රටේ නන්දෙසින් පැමිණි නානාවිධ පුද්ගලයින් පද්‍යමයව නිබන්ධිත නිර්මාණ සමච්චයක් කියවා ගන්නා ලදුව පසුකාලීනව පිටපත් කර ලේඛන ගත කිරීම නිසා සීගිරි ගී යනුවෙන් අපුරු පද්‍ය මංජුසාවක් අප අතර ඉතිරිව ඇත.

කොමුල් අමඬි ලෙඬි ලින සි
එබොන්දේ මියුරු යහ බැ සි
එකපල් දලවන් දිගැ සි
මන ජල්වය සිත් නොමු සි (103)

“ඇය ලු කොමළ සිනාව කොමඩු ගෙඩියක ඇට පෙළ මෙනි. ප්‍රිය තෙපල කොමඬි මදය මෙන් මියුරු ය.ඇගේ දිගු ඇස් කොමෙඩු ගෙඩියේ පිට පොත්ත මෙනි. ඕ මා හද දල්වයි. මා සිත නොමුදයි.” (සුරවීර, 1966 : 58)

මේ වැනි වූ පද්‍ය නිර්මාණ සිය දහස් ගණනක් සීගිරි කුරුටු ගී අතරින් හමුවේ. ඒවා ලියන ලද්දේ රටේ සිව් දිගින් පැමිණි පිරිස නම් ඔවුන් කෙතරම් රසවින්දනාභ්‍යාසයෙන් යුක්ත දැයි සිතිය හැකි ය. පන්සියයක් පමණ වූ නග්න ස්ත්‍රීදේහ වස්තූඛිප වූ තැනක, රචිත පද්‍ය සියල්ලම පාහේ කෙතරම් ශික්ෂිත සදාචාරයක් ප්‍රකට කර තිබේ ද? බොහෝ නිර්මාණ අසැබිය, අස්ලීල යැයි බැහැර කළ නොහැකි ය. එය මෙරට රසික ජනයාගේ සහාද රසවින්දනීය මනෝභාවය විදහා දක්වන කදිම ප්‍රතිබිම්බයක් වැනි ය.

සියබස්ලකර අනුරපුර අවධියේ රචිත පද්‍ය කෘතියකි. එහෙත් එය සංස්කෘත කාව්‍යාදර්ශයේ අනුවාදයක් බව පිළිගනී. එමෙන්ම එය සාහිත්‍ය නිර්මාණයකට වඩා සාහිත්‍යාපදේශ ග්‍රන්ථයක් ලෙස දැක්වීම සාධාරණ ය. පශ්චාත් කාලීන ලාංකේය සාහිත්‍යයේ ආකෘතිය, වස්තුවිෂය, සන්දර්භය, ජීවන දර්ශනය යන මුඛ්‍ය සාධක හසුරුවන තීරණාත්මක බලවේගය වූයේ සියබස්ලකරයි.

“ පෙදෙන් බුදු සිරිතැ - බසින්වත් සිරිත් ඇ
පදයුතු බසින් නළු ඇ - අනතුරු ලකුණු දක්වමි”
(සියබස්ලකර 20 පද්‍ය)

බුදු සිරිතත්, වත් සිරිත් ආදියෙන් ගද්‍ය, පද්‍ය දෘශ්‍ය කාව්‍යාදියෙන් ඉදිරිපත් කළ යුතු බවට කළ සොදුරු ආඥාව මෙයයි. මෙය කොහෙන්ම කාව්‍යාදර්ශයෙන් පනවන ලද්දක් නොව ලාංකේය සමාජයේ දිසානතිය පෙන්වා දීමට උත්සුකවන උපදේශයයි. කාව්‍ය රීති, ශෛලීන්, සම්ප්‍රදායන්, අලංකාර රස

සිද්ධාන්තාදිය සකු මගට අනුව ගත් බව සැබවි. එහෙත් ඒ සියලු සාහිත්‍යෝපක්‍රම මගින් ප්‍රකාශ කළ යුත්තේ ස්වදේශික සංස්කෘතික වටපිටාවට අවශ්‍ය කාලෝචිත සංදේශයකි. සියබස අලංකාර කිරීමට, හැඩ ගැස්වීමට, එහි සමාජ මෙහෙවර ඉටු කිරීමට උපදෙස් ලබා දෙන කෘතියයි. ඉන් පසුව වසර සිය ගණනක් මුළුල්ලේ අද පවා සියබස් ලකරේ අණසකට යටත්ව සාහිත්‍යකරණයේ නිරතවන බව ප්‍රකට වේ.

පොළොන්නරු සමය වන විට රට තුළ ඇතිව තිබූ රාජ්‍යත්වයේ අස්ථාවර භාවය ද අභ්‍යන්තර ගැටුම් හා දකුණු ඉන්දීය ආක්‍රමණ ද තීරණාත්මක ලෙස ලාංකේය සාහිත්‍ය කෙරෙහි බලපා තිබුණි. එසේ වුව ද ගද්‍ය කෘති ලෙස, ගුරුචගෝමීන්ගේ ධර්ම ප්‍රදීපිකාව හා අමාවතුර යන කෘති රචනා විය. පද්‍ය කෘති වන්නේ මුවදෙව්දාවන හා සසදාවන ය.

ධර්ම ප්‍රදීපිකාව ද සාහිත්‍ය කෘතියකට වඩා පාලි බෝධිවංශයට ලියන ලද පරිකථාවකි. මෙය පාලි බෝධි වංශයේ පරිකථා ලිවීමට සුදුසු පදගෙන පදාර්ථකථනයෙන් ඔබ්බට ගිය විස්තරාර්ථ වස්තුවේ මූලාශ්‍ර හා නිදර්ශනාත්මක අවස්ථා පැහැදිලි කරමින් රචනා කරන ලද වෙනස් මගක් ගත් කෘතියකි. මෙයට ව්‍යාකරණ, ශබ්ද ශාස්ත්‍ර, නිරුක්ති ශාස්ත්‍ර පමණක් නොව සාහිත්‍ය කෘතියක් ලෙස ද අගය කළ මනා කරුණුවලින් සුපෝෂිත ය. මෙහි එන "දන්ත පුරේ රාජා හුත්වා" යන පාඨයට පරිකථා වශයෙන් දක්වන වුල්ල කාලිංග බෝධි ජාතකය ආශ්‍රිත නිර්මාණය අතිශයින් කාව්‍යාත්මක ය. රසාලිප්ත ය. අන් කිසිදු සාහිත්‍ය කෘතියකට නොදෙවෙනි කදිම වර්ණනා වාතුරයක් විදහා දක්වන්නකි. පාලි කාලිංග බෝධි ජාතකය ඉතා කෙටි වූවකි. එහෙත් ගුරුචගෝමීන් මෙහි සුළු කලිගුදාවන දීර්ඝ විස්තර වර්ණනා සහිත නිර්මාණයක් බවට ප්‍රතිනිර්මාණය කර ඇත්තේ මුල් කතාවේ නොමැති රසෝද්දීප්තියක් ඇති කරමිනි. ධර්ම ප්‍රදීපිකාවේ එන සුළු කලිගුදාවනේ මදුරජකුමරිය හා කලිගු කුමාරයාගේ හමුව වඩාත් උත්සන්න සංකීර්ණ මනෝද්දීප්තියක් ජනනය කිරීමට සමත් වේ. මදුරජ කුමරිය වනයේ අඹ ගසක් මත සිටිනු දකින කලිගු කුමාරයා, ඇයට බීමට බසින ලෙස දන්වා සිටී. එහෙත් ඇය ඊට එකඟ නොවේ. එසේ වූ කල කලිගු කුමරු පවසන්නේ

"මෙසේ නොයෙක් සේ බැණූ ගසින් බහා නොගත හී කියග; සොදුර; මහ බඹ තෙමෙහෙ සදින් සොමීගෙන, රත් ගලින් පහන් පැහැ උකහා ගෙන, වනවිලින් මත් හස් යුවලක් ගෙන, තුන් රත් පියුමක් ඇඳ එයින් එකක් තබා දෙකක් හිරා ගෙන, සිනිඳු සුනිල් මහනෙල් මල් දෙකක් ගෙන ළහෝ පල්ලෙහි මෙලෙකක් ගෙන, ළහෙල් මැල්ලෙහි සිහිලස් ගෙන, සැහැසි හනා වනා බඹර බැර පුල් ලෙළ ලියෙක් හි එවැ තී මවමින් ළය කිසේ ගල කෙළේහොයි කී " තාරුණයේ හැඟීම්වලින් පිබිදුණු ආශාවෙන් මධ්‍යතන ලද කලිගු කුමරා මදුරාජ කුමරියගේ ශරීර සෝබාව දකින අයුරු කොතරම් වමන්කාර ජනක ද? ඇයගේ මනෝරමය වින්තාකර්ෂණීය රූප ස්වභාවය මිහිමත සිටින සුරූපිම යුවතිය ඇය සේ කලිගු කුමරු දකී. පරිකථා ග්‍රන්ථයකට සාහිත රස කැවීමට ගුරුචගෝමීන් උත්සුක වී ඇති අයුරු කදිම ය. මෙම ස්ත්‍රී වර්ණනාව කෙතරම් ශික්ෂිත ආකාරයකට සිදු කිරීමට සමත්ව තිබේ ද? එය එවැනි වස්තු බිජ ඇසුරු කරන නූතන සන්නිවේදකයින්ට අයුරු පූර්වාදර්ශයක් ද වේ. සාහිත නිර්මාණයක කලාත්මක සංයමය පිළිබඳ මනා නිදර්ශනයක් ලෙස ද මෙය අගය කළ මනා ය. ධර්ම ප්‍රදීපිකාවේ එවැනි සාහිත්‍යමය විස්තර වර්ණනා කීපයක්ම ඇතුළත්ව ඇත.

ගද්‍ය සාහිත්‍ය කෘතියක් ලෙස සෘජුවම සැලකිය හැකි නිර්මාණය ගුරුළුගෝමින් විසින්ම රචනා කර ඇත. එය "අමාවතූර" නම්. "නව ගුණ හැම කියත් නොපිළිවනින් එහි පුරිසදම්ම සාරටී යන පදය ගෙන අප බුදුන් පෙරුම් පුරා බුදුව දෙවරම් වෙහෙර පිළිගෙන එහි වෙසෙමින් තුන්ලෙව්හි සැරි සැරූ විෂම පුරුෂයන් දමා අමා මහ නිවන් පැමිණ වූයෙන්" යනුවෙන් ග්‍රන්ථ පරමාර්ථය දක්වයි. බුදු ගුණ අතරින් විෂම පුද්ගලයින් දමනය කිරීම යන ගුණයම තෝරා ගන්නේ කිමි ද? යන්න විමසීමේ දී අප වෙත හැඟෙන්නේ සාහිත්‍යකරුවාගේ යුග මෙහෙවර පිළිබඳව ය. අනුරපුර රාජධානිය බිඳවැටී පොළොන්නරුව වෙත මාරුවීම අහම්බයක් නොවේ. දකුණු ඉන්දීය ආක්‍රමණිකයෝ නොදැමුණු, අදහැමි, කෘරකර අය වූහ. මොවුන් හමුවේ කරුණා, දයා, මෙමති ගුණ පුහුණු කළ සමාජයකට අපහසු ය. එබැවින් ඔවුන් වෙත ඒ සඳහා ධර්මානුකූල පෙළඹවීමක් ඇති කිරීමට යෝග්‍ය ස්ථාන මතුකර පෙන්වීමට ගුරුළු ගෝමින් උනන්දු වූවා විය හැකි ය. බුදුන්ගෙන්ම දානය, ශීලය, පරිත්‍යාගය උගත් සමාජයක්, අසාධාරණය, අයුක්තිය, අමානුෂිකත්වය හමුවේ නොසැලී නැගී සිටින්නේ කෙසේද යන්න මතු කිරීම අමාවතූරේ සමාජ පරමාර්ථය විය හැකි ය. සාහිත්‍ය කෘතියක් විවිධ රස උත්පාදනය කරයි. එය ශාන්ත, ශාංගාර, කරුණා මෙන්ම අද්භූත වීර, භයානකාදිය ද විය හැකි ය. බුද්ධ වීරයා, බෝසත් වීරුවා, අදහැමි, නොදැමුණු වරිත දමනය කරන අයුරු දක්වීමෙන් සහෘද සමාජය වෙත වීරත්වය, ජවය, ශක්තිය එන්නත් කළ හැකි ය.

ගෘහපති, රාජ, බ්‍රාහ්මණ, පරිබ්‍රාජක, ජටිල, තාපස, යක්ෂ, අසුර, ශක්‍ර හා බ්‍රහ්මාදීන් බුදුන්, බුදුගුණය, බුදු පිළිවෙත ඉදිරියේ දමනය වන අයුරු පෙන්වා දෙයි. එය ශතෘ මර්ධනයෙහිලා සාහිත්‍ය කරුවා විසින් ඉටු කළ සර්වකාලීන මෙහෙවරකැයි සිතිය හැකි ය. භාෂා, ව්‍යාකරණ, රීති, ශෛලී ආදිය පිළිබඳ ප්‍රාමාණික කරුණු බොහෝ සේ අධ්‍යයනයට බඳුන් වී ඇත. සාහිත්‍යාත්මක සන්නිවේදනයේ දී බුදුහුගේ ශ්‍රේෂ්ඨ, වීර පෞරුෂයේ අභිමානනීයත්වය හුවා දක්වීමට කතුවරයාගේ අපේක්ෂාවය.

"අමාවතූර පුරා පැතිර පවත්නා ශ්‍රේෂ්ඨ ලේඛක ලක්ෂණයන් අතර අරුතට ශෛලිය යෙදීමේ ගුණය බෙහෙවින් අගය කළ යුත්තකි. හුදු හෙළබසට කතුවරයා මහත් සේ ප්‍රිය කළ අයුරු පෙනේ. සිංහල භාෂාවේ සැඟ වී තිබූ ව්‍යක්ත ස්වරූපය, ප්‍රාණවත් භාවය, රසාවහ ගුණය, ගුරුළුගෝමින්ගේ නිර්මාණ කෞශල්‍ය නැමති පර්යේෂණාගාරය තුළ දී නිසි ලෙස සකස් වී සජීවී භාෂාවක් ලෙස බිහි වූ අයුරු අමාවතූරින් පිළිබිඹු වේ." (වජිරඤ්ඤාණ හිමි, 1992 : 105-106) සාහිත්‍ය ප්‍රකාශනයට ගෝචර භාෂාවක් තැනීමේ දී ගුරුළු ගෝමි පඬිවරයාගේ කාර්යභාරය සුවිශේෂිත වන බව මෙයින් ප්‍රකටය.

පද්‍ය කෘති අතර පොළොන්නරු සමයේ බිහි වූ මුවදෙව්දාවත හා සසදාවත යන නිර්මාණ පිළිවෙළින් මධ්‍යදේව ජාතකය හා සස ජාතකය මූලාශ්‍ර කර ගෙන තිබේ. සියබස්ලකර කතු සියබස් සාහිත්‍ය නමැති උරගලෙහි මුවහත් කිරීමට දුන් උපදෙස් පිළිපදින මහිමය මෙවැනි පැදි, ගැදි නිර්මාණවලින් ගම්‍යමාන වේ. මුවදෙව්දාවත දැනට හමුවන ඉපැරණි පද්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණයයි. එය ද යුග අවශ්‍යතාවකට අනුව රචිත ය. පන්සියයකට අධික ජාතක අතරින් මෙයම තෝරා ගන්නේ මන් ද? යන පැනය මතු වේ. එහි කියවෙන්නේ, මහළු රජුන් සිහසුනේ අයිතිය, උරුමය වෙනුවෙන් ඇත කොටා ගනිමින් රාජ්‍යයම අභ්‍යන්තර ගැටුමකට හා අර්බුදයකට ගෙන යන කාලයක නර කෙසක් දුටු රජෙක් රජකම සුදුස්සන්ට පවරා තපසට යාම පිළිබඳ පරමාදර්ශී භාවිතාවයි.

“අප මුනිදු කලක් - රජසිරි පැමිණි යෙහෙන්
වෙසෙමිනිසැ නරක් දුටු - කෙනෙහි ඉසිටෙස් රිසිවි ”

යනුවෙන් “පෙර අප මුනිදුයන් වහන්සේ රාජ්‍යයත්වයට පැමිණ සුවසේ වාසය කරන කාලයක හිසෙහි පැසුණු කෙස් ගසක් දුටු කෙනෙහි සෘෂිවේෂයට රුවි විය” යන අදහස ය. එම වස්තුවේදී සැබවින්ම කාලීන අවශ්‍යතා සපුරාලනු පිණිස ය. මියුලු නුවර පිළිබඳ කරන වර්ණනය ගතානුගතික සම්ප්‍රදායික ලක්ෂණ නොමඳ ව භාවිත කරයි. එය අතිශයෝක්තියාලංකාර බහුලව සිදුකර ඇත. මුල් භාගයේ මධ්‍යදේව රාජ වර්ණනාව, කතා නායකයකුට කරම් නොවුව ද එහෙත් නර කෙසක් දැක තපසට යාමට ගත් ප්‍රබල තීන්දුවෙන් පසු ප්‍රබල වර්ණනාවන්ට අවතීර්ණ වන බව ගම්‍ය වේ.

පමයින් බැඳ වඩා - දළ පෙම් විදෙව් දිවියට
ගැලී මෙතෙක් කල්හි - විසිම් සැපත් අඳුරේ

“විදුලිය මෙන් අස්ථිර වූ ජීවිතය දැඩි ලෙස ප්‍රේමයෙන් බැඳී සම්පත් නමැති අඳුරෙහි ගිලී මෙතෙක් කල් වාසය කළෙමි.” යනුවෙන් මධ්‍යදේව වර්තය බලය හා ඒ ආශ්‍රීත සුබෝපහෝගී ජීවිතය අල්ලා ගැනීමට වඩා අත හැරීමට කටයුතු කළ වර්තයක් බව නිරූපණය කරයි.

මධ්‍යදේව රජු මෙන් සිත් පෙරටුව හිමවනෙහි තවුස්දම් රකින විට ඒ මෙමුණි පූර්වක වර්තය පරමාදර්ශී කරගනිමින් දෝ වන සතුන් පවා සතුරුකම් අතැර මෙතින් වෙලී සිටින අයුරු වර්ණනා කරන්නේ රසාලිප්ත කාව්‍යමය සිත්තම් වෙමිනි.

සුලඟින් වෙවිලන - මුව පොල්ලනට පෙම් කොට
එවැ තමා දළ දරණ - සැනහී දාර තුස්මින්
ගෙනැ ගිණු නිහියැ - මල දු කඳටහි යෙහෙන්
කබර වලගන නැගෙහි - බෙණමින් සොඳ බොලඳ බස්

“පිඹුරා සුලඟින් වෙවිලන මුව පොව්වනට ආදරයෙන් තමාගේ මහත් වූ දරණ වැළ තුළ බහා සොම්නසින් සැනසිය. වැඳි ගැහැණු දිවි දෙනුන් ගෙලෙන් අල්ලා ගෙන බොලඳ වචන කියමින් ඔවුන්ගේ ඇගෙහි ඇති ලකුණු ගණන් කළහ.” යනුවෙන් බෝසත් ගුණයෙන් ස්වභාවික පරිසරයක සාධක පවා පරිවර්තනය වී ඇති අයුරු අපූර්ව ලෙස වර්ණනයට පාත්‍ර වේ. සරා, නිසා, සැඳ, උදා ආදී වර්ණනා වල දී ද කවිත්වයේ සුලකුණු ප්‍රකට කළ ද ඒවා කාව්‍යයේ මුඛ්‍ය පරමාර්ථය සමඟ බද්ධ වන අත්‍යවශ්‍ය බාහිර අංගෝපාංග බව විචාරකයෝ මත පළ කරති. එහෙත් අරුත්බර ගැඹුරු මෙන්ම රසවත් වර්ණනා වාතුර්යයක් ගී ආකෘතිය මගින් කවියා උත්පාදනය කිරීමට සමත් වේ. මීට වඩා විරත්වය විදහා දක්වන බෝසත් වර්ත ජාතක කතා අතර පැවතිය ද මහලු රජවරුන්ගේ බල තණ්හාවට විරෝධාකල්ප දැක්වීමට බෝසතකුට කතා වස්තුව මෙන්ම ඔබ සැලකු සෙයකි.

පොළොන්නරු සමයට අයත් අනෙක් පැදි කව සසඳාවන ද එසේම ය. බෝසතුන් උත්තම ධාර්මික පරමාර්ථ වෙනුවෙන් ජීවිත පරිත්‍යාග කළ බවකි.

“දක සා බමුණා - මුනිවරු එසස කල්හි
දල මැද රා සිසි දිසි - සිය මස්නි පුස්නාලෙන්” (16 ගීය)

යන ගීයෙන් දක්වා ඇත්තේ බෝසත් ගුණයයි. උතුම් ශේෂ්ඨ අරමුණු සාක්‍ෂාත් කර ගැනීමට, බෝසත් ගුණවත් මිනිසුන් ජීවිතය වුව පරිත්‍යාග කරන බව දැක්වීමට ද කාලීන සමාජ දේශපාලන අරමුණු වෙනුවෙන් කළ පරමාදර්ශී අනාවරණයකි. අනවශ්‍ය විස්තර වර්ණනා බහුල ය. සකු රීතිය මත යැපීමට උත්සුක වුව ද එය අසාර්ථක වන්නේ සාවකුගේ වර්තයෙන් විරත්වය හුවා දැක්වීමට අපහසු බැවිනි. ඇතැම් තැනක හක්කි පූර්වක ශාන්ත රසය මතුවන පරිදි පද්‍ය නිබන්ධනය කර ඇත . එවන් අවස්ථාවක කවියාගේ කවිත්වය ද මතු වීම දක ගත හැකි ය.

ගැලෙමිනි සොම්නස - නැමෙමිනි මුනිඳු දෙසෙහි
පැදුම් අරතට - සැහි සහසැස් (176) ආදී වශයෙනි.

වන්දයා නම් අජීවි සාවා නම් මෘදු කිරිසන් සත්වයකුත් සංකේතවත් කොට මානව සමාජය විෂයෙහි උත්කූල පරමාර්ථ වෙනුවෙන් කැපවීම, කෙසේ සිදු කළ යුතු ද යන්න සන්නිවේදනයට උත්සුක වේ.

අනුරපුරයෙන් හා පොළොන්නරුවෙන් රාජධානි විතැන් වෙමින් එය දඹදෙණියට කේන්ද්‍රගත විය. රාජ්‍යයේ අස්ථාවරත්වය සහිතව වුව ද සාහිත්‍යයේ ස්ථාවරත්වයට හේතු සාධක වන ගද්‍ය පද්‍ය නිර්මාණ කීපයක්ම බිහිවුණි. විද්‍යාවකුචරිතීන්ගේ බුත්සරණ, ධර්මසේන යතීන්ද්‍රයන්ගේ සද්ධර්මරත්නාවලිය හා මයුරපාද ස්වාමීන්ද්‍ර විරචිත පුජාවලිය මෙන්ම සඟ සරණ හා දහම් සරණ ද රචනා විය. එසේ ම පද්‍ය නිර්මාණ අතර හෙළ පැදි අඹරේ මුදුන් මල්කඩ වත් දෙවන පැරකුම්බාවන්ගේ කවිසිළුමිණ ද පතිරජ පිරුවන්පති හිමිගේ සිදත් සඟරාව ද හදු හිමිගේ එළු සදැස් .ලකුණ සහ දඹදෙණි අස්න ද රචනා කර ඇත. මෙම යුගය සාහිත්‍යමය වශයෙන් කොතරම් ආධ්‍යය ද යන්න එම කෘති කදිම නිදර්ශනයෝ වන්නාහ.

ශබ්දාර්ථ සුසංයෝගයෙන් ශ්‍රැති රමයතාවත් සම්බුද්ධ ගෞරවයත් ධර්ම ප්‍රතිපත්ති හා සාසනික සම්ප්‍රදාය පිළිබඳ ඥාණයත් සඳහා උපයුක්ත ග්‍රන්ථයක් ලෙස විද්‍යාවකුචරිතීන්ගේ බුත්සරණ රචනා විය. හක්කි කාව්‍යයක්සේ ගිණිය හැකි බුත්සරණ හෙළ ගද්‍යාවලියේ ශ්‍රේෂ්ඨ කෘතියෙකි. අමෘතාවහ නම් බුත්සරණ ලෙස කතුවරයාම හඳුන්වා ඇති යෙදුමෙන් අරුත් අමාව, අමෘතය හෙවත් නිවන ගෙන දෙන යන අදහස ය. බුදුන්ගේ නව අරහාදී බුදුගුණ මෙන්ම උන්වහන්සේගේ රූපකාය මෙන්ම ධර්මකාය අපූර්ව ලෙස වර්ණිත ය. “බුදුන් සරණ යෙමියි බුත් සරණ යායුතු” යන යෙදුමෙන් කතුවරයාගේ අභ්‍යන්තරික අරමුණු හා කාලීන පරමාර්ථය ගම්‍ය වේ. එක් පසෙකින් වසර දහසකට අධික කාලයක් ගොඩ නැගූ බෞද්ධ සංස්කෘතික සම්ප්‍රදාය අවධානමට ලක්ව තිබීමත් දේශපාලනික ආක්‍රමණ හේතුවෙන් වෛරය, ක්‍රෝධය පළිගැනීම වැනි තත්ත්වයන් අනෙක් පසින් අසමගිය, ආන්තාර්ථකාමිත්වය ආදියත් නිසා ලංකා රාජ්‍ය මුහුණ දී සිටි අවුල් විසුල් භාවය හමුවේ සාහිත්‍ය කරුවෙකුට නිහඬව සිටිය නොහැකි ය. මේ නිසා විද්‍යාවකුචරිතීන් හින්දු දහමත්, දකුණු ඉන්දීය ආක්‍රමණත් නිසා ඇතිව තිබූ සමාජ බිඳ වැටීම් සීමා කිරීමට නම් නැවත බුදුන් වහන්සේගේ වර්තයත්,

ධර්මයන් ප්‍රතිපදාවන්, සාහිත්‍ය පිළිවෙතන් ප්‍රතිශ්ඨාපනය කළ යුතු විය. එකී පරමාර්ථය මත පිහිටා බුන්සරණ රචනා කර ඇත.

සාහිත්‍ය නිර්මාණයක් ලෙස විවිධ දිසානුගතව විහිදෙන සෞන්දර්ය රසයන් අර්ථෝපදීප්තියන් දීර්ඝ සාහිත්‍යමය සාකච්ඡාවකට ගෝචර ය. මෙහි දී ප්‍රකට නිදසුන් අවස්ථා කීපයකින් ඒ බැව් හඳුනා ගැනීමට සිදු වේ. බුදුන් වහන්සේගේ පුරිස ධම්ම සාරථී ගුණය, අමාවතුර අබ්බවා යන බව විද්‍යමාන ය. අඟුල් මල් දමනයේ එන ජනප්‍රිය උපුටනය අනුව “ඒ මිහිරි රුව ඇස හෙත් මැ, ඒ මිහිරි කට හඬ කණ හෙත් මැ, දකුණතින් ගත් කඩුව වැටී හෙන බව නොදැනැ, වමතින් ගත් පළඟ වැටී හෙන බව නොදැන දෙක දෙඅතින් හෙළා ශ්‍රී පාදයෙහි වැද වැතිර ගොස් දතිමි ස්වාමීනී, හැදින්නෙමි ස්වාමීනී මහා මායා දේවීන් වහන්සේ පුතණුවන් වහන්සේ නුඹ ද? ශුද්ධෝදන රජපුරුවන් වහන්සේගේ පුතණුවන් වහන්සේ නුඹ ද? ගැත්ත වූ කරන පව ස්වාමීන් ඇසට පැනිණි ද? මෙතෙක් තැන් වැඩියේ හුදකලා ගැත්තවූ කෙරෙහි කළ කරුණායෙන් ද දිවි පමණින් සරණවන්මි, ඇස නිවිඟියේ, සිත සැතසී ගියේ කළ පව ගෙවී ගියේ ගැත්තවූව කරුණාකොට වදාළ මැනවැයි කිය.”

(තිලකසිරි, මනම්පේරී (සංස්), 1996 : 04)

විචිත්‍රවත් දෘශ්‍ය කාව්‍යයක විලාසයෙන් අවස්ථා නිරූපණය කරන්නේ මනෝ වික්‍ර මවමිනී. පියවරෙන් පියවර නොදැමුණු අඟුල් මල් බුදුන් හමුවේ සංවර වන ආකාරය සිතමා රූපී ප්‍රකාශනයක මන්දවේගී රූප රාමු පෙළක් ලෙස වාග් සිතුවමට නගන ආකාරය අපුරු ය. විද්‍යා චක්‍රවර්තීන් සතු මේ නිසඟ ප්‍රතිභාව කෘතිය පුරාම දිස් වේ. ඒ සඳහා තවත් එක් ප්‍රකට නිදර්ශන අවස්ථාවක් නාලාගිරි දමනයෙන් ගත හැකි ය.

“ඇත ධූලින් වැසී ගිය ඇත් රජයැ මෑත සවනක් සන බුදු රැසින් සැදිගිය බුදුරජාණන්යැ. ඇත කෝපයෙන් රත්වැගිය යවට වැනි ඇස් ඇති ඇත් රජයැ. මෑත කරුණාවෙන් තෙත්වැගිය නිල්මහනෙල් පෙති පරයන ඇස් ඇති බුදුරජාණෝ යැ. ඇත එබූ එබූ පයින් මහ පොළොව පලා පියන්නා සේ දිවන ඇත් රජු යැ. මෑත එබූ එබූ පයින් මිහිකක සනහා සනහා වඩන බුදුරජාණෝ යැ. එවේලෙහි ඒ ඇතුළු ලංවත් ලංවත් සැදුහැත්තෝ ලෙහි අත් ගසන්නට වත් හ. මුහුණු අත් දෙන්නට වත් හ. බලා සිටිය නොහෙමිහයි මුහුණින් හෙන්නට වත් හැ.” (තිලකසිරි, මනම්පේරී (සංස්), 1996 : 20-21)

බුන්සරණේ වර්ණනා වාතුර්ය විදහාලීමට බහුල වහයෙන් උපුටන මෙම කොටස සැබැවින්ම යළි යළිත් විදුසක්විත්තන්ගේ අපූර්ව ප්‍රතිභාව කියාපායි. වෛරය-ආදරය-කෝපය-කරුණාව හෙවත් ලොව හොඳ-නරක යන දෙපාර්ශ්වය, කෝපාවිෂ්ට එක් හස්තියකුගෙන් හා කරුණා දයාවේ ප්‍රතිමූර්තිය වත් බුදුපියාණන් ගෙන් නිරූපණය කරන ආකාරය කෙතරම් ශික්ෂිත වාග් ප්‍රාතිහාර්යයක් ද? යන්න ගමය මාන වේ. අමාවතුරේ සෘජු ලෙසම නොදැමුණු පුරුෂයන් දමනය කිරීම විෂය කර ගත්ත ද, බුන් සරණ බොහෝ ගුණ වර්ණනා අතර, පුරිසදම්ම සාරථී ගුණයට ප්‍රමුඛතාවක් ලබා දී ඇත. උපමා, රූපකාදී අලංකාර විචිත්‍රත්වය භාෂාවේ කදිම වාග් සුසංයෝගය, බෞද්ධ සමාජ සංස්කෘතික චින්තනයෙන් හික්මවන ලද සාහිත්‍ය දර්ශනය, මෙම කෘතියේ කැපී පෙනේ. එවැනි එය සර්වකාලීන දිදුලන නිර්මාණයක්වීම නොවැලැක්විය හැකි ය.

බුත්සරණ අනුව යන දහම් සරණ හා සඟ සරණ කෘති සාහිත්‍ය නිර්මාණයන් වුව ද බුත් සරණේ ප්‍රකට සාහිත්‍යමය අගය ඒවායෙන් විශද නොවන බව සත්‍යයකි.

අමාවතර, බුත්සරණ යන කෘතීන් පාලි, සංස්කෘත ආශ්‍රයෙන් සිය ප්‍රකාශන ශක්තිය ප්‍රවර්ධනය කර ගනිමින් සාර්ථකත්වයට පත් වූහ. එහෙත් මෙරට ගැමි ජන ජීවන සුවද මුසු වූ කදිම ධර්ම සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථය ධර්මසේන යතීස්වරයන් විසින් විරචිත සද්ධර්ම රත්නාවලියයි. පාලි ධම්ම පද්ධි කථාව මූලාශ්‍ර කෘතිය වුව ද පාලි ක්‍රමය හැර අරුත් පමණක් ගෙන රචනා කරන බව දක්වයි.

ලෝකය, සමාජය හෝ ජීවිතයේ අරුත් පසිඳලීමට ගැමි ජීවන පරිචයෙන් ද, ධර්මඥානයෙන් ද, කථා රසයෙන් ද සුපෝෂිතව සද්ධර්මරත්නාවලිය රචිත ය. ධර්මසේන හිමියන්ගේ වර්ණනා වාතුර්යේ කැපී පෙනෙන අංගයක් වන්නේ තම ප්‍රකාශනයේ අරුත් වඩාත් ප්‍රකට කරනු වස් යොදා ගන්නා උපමා භාවිතයයි. එකී උපමා බොහෝවිට මුල් කෘතිවල නොවුණු එදිනෙදා ජීවිතයෙන් උකහාගත් ඒවා වීම නිසා, මෙම කෘතිය පොදු ජන සේවී නිර්මාණයක් වූ බව නිසැක ය.

විවිධ තත්වී යොදා ගත් ප්‍රකට උපමාමය ප්‍රකාශන අතර “ අකුරු ලියනසේ නොදන්නා කෙනෙකුත් පත්වල හිරිහදනා සේ” අදා යවා කබලා වල්පන ගත්තාසේ, ඇඹුලකින් තඹ මලකඩ නැතිවන්නා සේ, කන්ට එන බල්ලන්ට අසුරු ගසා සාද කරවන්නා සේ, මල්ලව පොරට මල්ලවයන්ට තරම් වන්නාසේ, සමහර විෂයක් බානා කල දෂ්ට කළ සර්පයා ලවාම උරවන්නාසේ ” යනාදිය ප්‍රකට නිදර්ශන අත ලොස්සකි. ඒවායෙන් ගැමි ජනදිවියේ අත්දැකීම් ජනනය වේ. සද්ධර්ම රත්නාවලියේ වර්ණනා විචිත්‍රත්වය පළකරනු අවස්ථාවක් ලෙස පුතිගත්ත තිස්ස වස්තුවෙන් කැපී පෙනේ. “කෙසේ ඇත්වීද යත් ; හබසා විතර සීන් කස් ඇතිවලා, පසුව මුංසාව, පසුව මෑ ඇට සාව පසුව ඩෙබරසාව, පසුව ඇඹුල සාව, පසුව බෙලි සාවලා පැසී ගොසින්, පැලී සිල්වන්නට වන. සියල් සිරුරු වේයත් කෑ පරුඬුල් පතක් මෙන් සිදුරු විය. (අමරමෝලි(සංස්), 1954 : 309-311)”

මෙලෙසින් ධම්ම පද්ධි කතාවේ එන කතා පුවත් සහෘද චිත්ත සන්තානය වෙත සමීප කරන්නේ ඔවුනොවුන් ජීවත්වන සමාජ පරිසරයේ හුරු පුරුදු වූ කතා පුවතක් පරිද්දෙනි. ගැමි පරිසරයට ආවේණික වූ ඇතැම් විට එම සමාජයේ ප්‍රකට කියමන්වලින් පෝෂිත වූ භාෂා ව්‍යවහාරයක් ධර්මසේන හිමියන් විසින් අනුගමනය කරන ලද්දේ කිසිදු ආගන්තුක බවකින් තොරවයි. පුතිගත්ත තිස්ස වස්තුවම ඉදිරියට ගෙන යමින් “පසුව දවස් ගණනකින් ඇටක් බිඳිණ. බැලීමටත් අඤ්ඤා (නොහැකි) වූ සේක. හඳනා පොරෝනා සිවුරු පූසා හා ලේයෙන් වැකි පුසුකාරිය පැණි කැවුම් සේ විය.” (අමරමෝලි හිමි, 1954 : 310) ‘පුස් කා ගිය පැණි කැවුම් සේ’ යන උපමාත්මක යෙදුම ලේ, සැරව ආදියෙන් ගැවසුණු සිවුරු, අඳනා ආදිය හැඳින්වීමට යොදා ගත්තේ ය. අදාළ තත්ත්වය, අවස්ථාව හෝ සිද්ධිය වඩාත් තීව්‍ර ලෙස සහෘදයාට හඳුනා ගැනීමට යෝග්‍ය වන පරිදි උපමා පරිශීලනය මෙම කෘතියේ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයකි. “ගතානුගතික සම්ප්‍රදායට වහල් නොවූ ධර්ම සේන හිමියෝ ගැමි ජීවන සුවදින් සුවදවත් වූණු සිංහල ප්‍රබන්ධ කතා සංග්‍රහයක් සාහිත්‍යාවලියට එක් කිරීම නිසා අමරණීයත්වයට පත්වෙති.” (වජිරඤාණ හිමි, 1992 : 116)

දඹදෙනී පැරකුම් රාජධානි සමය ගද්‍ය සාහිත්‍ය වර්ණවත් වූ අවධියක් බවට පත් කරන අනෙක් කෘතිය පූජාවලියයි. එය ද බුදු ගුණ කථනයට උපයුක්ත ග්‍රන්ථයකි. අරහං යන බුදු ගුණය වර්ණනා කිරීම පිණිස කෘතිය රචිත ය. මෙය හුදෙක් සාහිත්‍ය නිර්මාණයක් සේම, ශාසනික ඉතිහාසය රාජාවලිය, රාජ්‍යපාලන නියමයන්, සමාජ සද්වාර්ත, බෝධිසත්ව චරිත ලක්ෂණාදියෙන් ද සමන්විත වන කෘතියක් බවට පත් ව ඇත. මෙය මයුරපාද පිරිවෙන්පති හිමියන් විසින් සාහිත රසයෙන් අනුන ධර්ම ව්‍යාඛ්‍යාන ග්‍රන්ථයක් ලෙස රචනා කර තිබීම විශේෂිත වේ.

“මිථ්‍යාදෘෂ්ටි ගතුවන්ගේ මුහුණ හැඹුල් මැඩගත් දෙසිලෙඹි (දෙහි ලෙලි) සේ හැකිල ගියේ ය. කුඹුරු බොරුවෙහි ඉදිකටු වික්කා සේ, හැල් කෙතක් මැද හිඳ කටුසර කන්තකු සේ, අමුණු කැඩූ මහ වතුරක් සේ, පිරුණු පැන් කලයක් මුණින් නැවූ කල බක බකස් පැන් වැගිරෙන්නා සේ දිවි දළින් ඔප් නැගු රන් පිළිමයක් සේ” ආදී විවිධ තන්හි පෙනෙන උපමා භාවිතය, එදිනෙදා සමාජ ජීවිතය හා බද්ධවන ව්‍යවහාර බව ගම්‍ය වේ. පූජාවලිය සාහිත්‍යමය වශයෙන් රසාලිප්ත කෘතියකට වඩා, ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදා ආදිය වර්ණනාත්මකව ඉදිරිපත් කළ ග්‍රන්ථයකි. එහෙත් එය සාහිත්‍යමය වශයෙන් අගනා අවස්ථා නොමදව දැකිය හැකි ය. මාර දූවරු පිළිබඳ වර්ණනාවේ මෙසේ දක්වේ.

“නන් විසිතුරු මලින් සරහන ලද නිල් වරලසින් හා කන් නමැති මධු ගුහාවට ගමන්ගත් නීලභාංග යුග්මයක් සේ ඉඳුමිණි නිල්වන් දිගු පුළුල් වූ ඇසින් හා ගත නිල් වරල් නමැති මහ මේ කුලින් පැන නැගී දෙවි දුනුවන් දිලිසෙන බැම සඟලින් හා දුටු දුටුවන් දෙපා මසන රන් හැකි සේ සත් පතින් දිලිසෙන කනින් හා කෙම් වැලවන් තමඹුරු තොලින් හා කොඳ කැකුළුවන් දත් පෙළින් දිවන සුදු රැසින් සදරැස් පරදවමින් මුව පියුම් බල බලා කර ඔසවා සිටිනා වූ රන්වන් හංස පැටවුන් සේ ලීලෝපේතව සිටිනා පිරුණු තන සඟලින් හා නැඹ පියුමට මුවරද-ලොලින් බස් නා භාංගාවලින් සේ දුටු දුටුවන් සිත උමතු කරවන නිල් වසා රොදින් හා තැඹිලි කඳවන් අසුරෙන් ගන්නා සිඟු වලලගින් හා කාම පුරුෂයන් මනදොළ විසාරද කර වන්නා වූ රන්වන් වූ පුළුලුකලෙන් හා ..... නන් පැහැයෙන් විසිතුරු වූ උතුරු සළලා රතියට ආකර සේ, ලීලාවට සිය ගේ සේ සොබ්බනයට මගුල් ගෙවල් සේ, මඳ මඳ සිනායෙන් පිරුණු මුඛ නමැති සඳ පෙළින් දිවෙන දසනරංසින් සල්ලාල නමැති කොමද වනයෙන් සතුටු කරවමින් ” (ඤාණවිමල හිමි(සංස්), 1986 : 197-198)

ස්ත්‍රී භාව භාව ලීලා සාම්ප්‍රදායික උපමා රූපක ආදිය භාවිත කරමින් වුව ද, ශාංගාර රසෝද්දීප්තියට හේතු වන පරිද්දෙන් නිරූපනය කිරීමට උත්සුක වූ අයුරු ය. මෙවැනි රසාලේපිත වර්ණා පූජාවලියේ ඇතුළත් බැවින් එය ද ධර්ම රසයෙන් අනුන සාහිත්‍ය කෘතියක් ලෙස රසවත් හු පොබයකි. මෙරට පද්‍ය සාහිත්‍යාවලියේ මුදුන් මල්කඩ ලෙස කවි සිළුමිණ හඳුන්වයි. හෙළයේ මහා කාව්‍ය වන්නේ ද එයයි. මෙය කලිකාල, සාහිත්‍ය, සර්වඥ පණ්ඩිත පරාක්‍රමබාහු නිරිඳුන් විසින් රචිත බැව් කිය වේ. පද්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණ කෘතියක් ලෙස ඇගයුමට ප්‍රවේශවීමේදී කුමන නිදර්ශන යොදා ගත්ත ද ඒවායින් මහාර්ස කවිකම් ප්‍රකටවීම නොවැළැක්විය හැකි ය.

පස්කම් සැපෙහි නොඇලුණු, ජීවිතයේ අනිත්‍ය දර්ශනය කළ කුස නම් විරූපි බෝසත් රජු කතා නායකයා කර ගනිමින්, සිය මනා රුව සදිසි පබවන හමු වේ ප්‍රේමානන්දයෙන්, උත්කෘෂ්ඨ ආලයෙන් මත්ව, සිය තෙදබල විදහා දක්වමින්

සත් රජුන් පරයා ප්‍රේම විජිතය දිනා ගන්නා මහිම නන්විධ විවිධ විවික්‍ර වර්ණනාවන්ගෙන් නිරූපණය කර ඇත.

තමා වරදස නො දිස්නේ - මෙරමා දොස්ම දිස්නේ
ණුවන් බැහැර නහමත් - තමා මුත් නොදක්නේ කිම්

යනුවෙන් තමාගේ වරද බිඳකඳු නොදක්නේ ය. අන්‍යයන්ගේ දොස්ම දක්නේ ය. ඇස් බැහැර යොමු කොට බලා තමා ම නොදෙක්නේ කිම් ද? යන උපදේශාත්මක කාව්‍යයෙන් ආරම්භ කොට ගී 770 ක් ඔස්සේ ස්වකීය ප්‍රබන්ධය ව්‍යාප්ත කරයි.

ලද පියන් පියොවුරු - බිඳු එව් මෙදා දක්වා
පින් පියයුරු මඩලෙව් - පිළිමෙහි විතර පානෙමි

යනුවෙන් කුඩා, නොවැඩුණු පයෝධර දැන් දක්වා පසු පුත් පියයුරු පෙන්වන බව පළ කරන්නේ සිය කවි කමෙහි පූර්ණත්වය ඉදිරියේ දී දැක ගත හැකි බව ප්‍රකට කරමිනි. මහා කාව්‍යයක එන වර්ණනාවන් සියල්ල ඇතුළත් කරමින් විවිධ රස ජනනයට සමත් වේ.

"ඇය රුසිරු සරණ - තල තඹර නිය රැස්නෙන්
සිනා ගතෙව් තඹරට - සියහ මුහුලස පානා
ඇය මන දඟ දඟ - දුවන් විමතැන් වසනා
වියොවගට දුලු කල් - යුවල වැටුප් පුවළ හළ
මදන රස රු හව් - මුලු ලෝ බෙදා දෙනු වස්
එකොමලග සුමුගුහි - කෙලෙයිම් රැස් සිව්මුවා"
(ආර්යපාල, 1965 : 227, 228,246)

කාම රසය දිනපතා හැකිලීමේ ස්වභාවයෙන් යුක්ත ය. ප්‍රභාවතියගේ පාදතල නැමති කාම රසයෙහි සිනා ගන්නාක් වැනි ය. ප්‍රභාවතියගේ මනහර ජංසා යුග්මය ජසනතල නමැති මන්දිරය තුළට වදින අනංගයාට දල්වන ලද බැබලුණු පහන් දෙකක එඩිය දුරු කළේ ය. ශංගාර රසය හා සකල රූප රසය සමස්ත ලෝකයා හට බෙදා දෙනු පිණිස ඒ කෝමලාංගියගේ ශරීර නමැති කරඬුවෙහි මහා බ්‍රහ්මයා රැස් කළා යයි සිතමි.

මෙවැනි වූ රස නිෂ්පත්තියට හේතුවන පද්‍ය නිර්මාණවලින් කවිසිළුමිණ සමන්විත ය. ගී ආකෘතියත්, සකු අලංකාර රීතියත්, පණ්ඩිත සේවී භාෂාවත් හේතු කොට ගෙන මෙය කොතරම් පොදු ජන ගෝචර වූවා දැයි කිව නොහැකි ය. එහෙත් මෙම සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදායේ සම්භාව්‍ය නියෝජනය කවිසිළුමිණෙන් වඩාත් වර්ධනය වන බව ප්‍රකට ය. වස්තු බිජය හා පරමාර්ථය බෝසත් වරිත වර්ණනය වුව ද පවිත්‍ර ආදරය වෙනුවෙන් කැපවීම අරමුණු සාධනය සඳහා වන කැපවීම, පරිත්‍යාගය, අභියෝග ජය ගැනීමට සටන් වැදීම, ස්ථානෝචිත උපාය කෞශල්‍යතාව ආදී උත්කූල ගුණාංග වහනය වන කෘතියක් ලෙස අගය කළ හැකි ය. දඹදෙණි යුගය නියෝජනය කරන හදු හිමිගේ එළු සඳැස් ලකුණ මෙන්ම පතිරජ පිරුවන්පති හිමිගේ සිදත් සඟරාව පද්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණවලට වඩා කාව්‍ය උපදේශ ග්‍රන්ථ ලෙස සැලකිය හැකි ය. ඒවා භාෂා වියරණ ග්‍රන්ථ ලෙස ද ප්‍රකට ය. දඹදෙණි අස්නද විනය ග්‍රන්ථයක්, ඉතිහාස ග්‍රන්ථයක් මෙන්ම ආචාර ධර්මීය කෘතියක් ලෙස ද දැක්විය හැකි ය.

කුරුණෑගල සාහිත්‍ය යුගයේ දී සම්භවය ගද්‍ය කෘති ලෙස ජාතක පොත හා විල්ගම්මුල හිමිගේ සිංහල බෝධිවංශය රචනා විය. පද්‍ය කෘතිය ද විල්ගම්මුල හිමිගේ සඳකිඳුරුදාකවය. මෙයින් ජාතක පොත් වහන්සේ පාලි ජාතකටය කතාවේ පරිවර්තනයක් ලෙස ප්‍රකට වුව ද ජාතක සම්ප්‍රදාය හෙළ බෞද්ධ සංස්කෘතියේ ද, හැදියාවේ ද, සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදායේ ද නිජ මූලාශ්‍රය බව කිව යුතු ය. අවුරුදු දහස් ගණනක් මුළුල්ලේ මෙරට නිර්මාණාත්මක චින්තන සම්ප්‍රදාය ජාතක කතාවලින් හසුරුවන ලදී. අද දවසේ පවා බොහෝ නිර්මාණවල මූලාශ්‍ර වස්තු බිජය ජාතක පොත ය. ජාතක කතා ඉන්දියානු සමාජයේ පැවති ජන කතා බවත් ඒවා බුදුන් වහන්සේ බෝසත් චරිතයට සම්බන්ධකර ධර්ම සන්නිවේදන උපක්‍රමයක් ලෙස භාවිතා කරන්නට ඇතැයි යන මතය අවධානය යොමු විය යුත්තකි. එහි බෞද්ධ පදනමක් පෙනුණ ද, සමස්තයක් ලෙස මුළු මානව සමාජයටම පොදු වූ හර පද්ධතියක් ගෙන එන බව ගම්‍ය මාන වේ. බෞද්ධත්වයේ සාංසාරික ශික්‍ෂණය, පරමිතා පුරණය කිරීමයි. ඊට අදාළව දානය, සීලය, පරිත්‍යාගය, ඉවසීම, අධිෂ්ඨානය, චීරය, ප්‍රඥා ආදී වූ ගුණාංග පුරුදු - පුහුණු කළ ආකාරය පිළිබඳ සාකච්ඡා කරනු ලබයි. ඒ සඳහා පන්සිය පනසක් පමණ කතා වස්තු ඉදිරිපත් කෙරේ. ඕනෑම සමාජයක සදාචාරයට බලපාන වැදගත් මානවීය හර පද්ධතීන් ජාතක කතා මගින් විද්‍යමාන වේ. වෙස්සන්තර, උම්මග්ග , කුස, ගුත්තිල ආදී චිර ප්‍රකට කතා මෙන්ම, අප්‍රකට එහෙත් ප්‍රබල සාරාර්ථ පද්ධතියකින් සමන්විත නිර්මාණ ද විශාල ප්‍රමාණයකි. බොහෝ විට ඒකාකාරී ආකෘතියක් ලෙස පෙනුන ද, විවිධාකාර වූ වස්තු බිජ ඒ ඒ කතාවල හරයට උචිතවන පරිදි හැසිරවීමට ජාතකකතා කරු උත්සුක වේ. එබැවින් සාහිත්‍යමය අගය ද උසස් තැනක පවතී.

කුරුණෑගල සමය වන විට පද්‍ය සාහිත්‍ය දැඩි නියං සායකට මුහුණ දුන් සෙයකි. එහෙත් අඛණ්ඩ හෙළ පද්‍ය සාහිත්‍යවලිය රැක ගන්නට මෙන් එතෙක් කාව්‍ය කරණය ගර්භිත විද්‍යා සේ සලකා එය නොතකා හළ හික්‍ෂු පරපුරේ නියෝජනයක් මේ සඳහා ඉදිපත් විය. ඒ විල්ගම්මුල හිමියන් ය. උන් වහන්සේ දඹදෙණි කතිකාවතේ වූ පැනවුම් පවා නොතකා හරිමින් විප්ලවීය තීරණයක් ගනිමින් පද්‍ය කාව්‍ය හික්‍ෂුව අතට ගත්තේ ඇතැම්විට ගිහි උගත් ජනයාට වඩා පොදු ජන ගෝචර ශ්‍රද්ධා භක්ති සංකල්ප ජනිත කිරීමට හික්‍ෂුවට හැකි බව පෙන්වාදීමට මෙනි. එසේ රචනා කළ කෘතිය වූයේ සඳකිඳුරු දා කවයි. වස්තු බිජය වූයේ වන්න කින්තර ජාතකයයි. එසේම මෙම කාව්‍ය තවත් විප්ලවීය වෙනසකට දායක වේ. එනම් එතෙක් පණ්ඩිත ප්‍රිය ගී කාව්‍ය ආකෘතිය අතැර මනා සේ ගැයීමට හැකි සිව් පද ආකෘතිය භාවිතයයි. එය විවිධ විරිත්වල විචිත්‍ර ලෙස යොදා ගනිමින් ජනකාව්‍යයක් තරමට පොදු ජන රස මනස් ගෝචරට පද්‍ය සම්ප්‍රදාය ගොඩ නැගීමට උත්සුක විය.

හිමිසාර මස	බැස
කෙළ ඇවිදිති එපවු	අස
බෝසතු ද එම	ලෙස
කීදරගන සමගින් එයින්	බැස

විඳිමින් සඳුන්	හර
ගා අමු කපුරු	එක්කර
දෙදෙන ඔහු	පෙම්බර
සියල් තුනු ගල්වා	සියල්කර (314-315 පද්‍ය) - (මුද්‍රිතයන්සේ, 1990, 49)

එසේ දිවි ගෙවන ප්‍රේමබරිත කිඳුරු යුවල බඹදන් රජුගේ නෙත ගැටේ. කිඳුරිය කෙරේ ලොල් වූ සිතින් කිඳුරාට ඊයක් විද මරා දැමීමට කල්පනා කරයි. ඊය වැදී ක්ලාන්තව සිටින කිඳුරා පිළිබඳ කුමරියගේ වලප, විප්‍රලම්බ ශාංගාරය දැනවෙන පරිදි නිරූපණය කරන ආකාරය, යසෝදරා වලප, මන්ත්‍රී දේවී වලප, කුවේණි වලප ආදියට දෙවැනි නොවන ලෙස රචනා කිරීමට උත්සුක වේ.

සිප බඳ කොමලනින් මුව මී පොවා පියා
සැප විඳ කලක් සමගවැ මන පිනා පියා
ලප සඳ ලෙසින් උත් මගෙ හිමි මරාපියා
අප අඳ කුමට වෙන්කරපීඳ පාපියා (381 පදය)

නිදුකින් සමග පෙම් බැඳ සැප විඳූ සොදිනේ
බසෙකින් විතර වෙනසක් නො වැ ඉඳින දිනේ
දියෙකින් නැගුණු ගින්නක් මෙන් වියැමෙදිනේ
ඉතිකින් කෙසේ වැටෙමි දෝ හිමි සදිනේ
(385 පදය - මුදියන්සේ, 1990 : 50)

නිදුරි වලප සරල පද සංයෝජනයකින් විප්‍රලම්බ ශාංගාරය ධ්වනිතවන ආකාරයට නිරූපණය කිරීම කදිමය. කවිය සිංහල සමාජයේ අස්සක් මුල්ලක් නෑර පැතිර යාමට මෙම කෘතිය බලපාන්නට ඇත්තේ එකී රසවාහිත ගුණය නිසා ය.

සිංහල සාහිත්‍ය වංශයේ ගම්පල යුගය, ධර්ම කීර්ති හිමිගේ සද්ධර්මාලංකාරය හා නිකාය සංග්‍රහයෙන් ගද්‍ය කෘතිවලින් ද, කවීශ්වර හිමිගේ මයුර සංදේශය හා තිසර සංදේශය යන පද්‍ය ප්‍රබන්ධවලින් ද සමන්විත වේ. ඒ වන විට මෙරට අධ්‍යාපන ක්‍රමය පිරිවෙන් කේන්ද්‍ර කරගෙන හික්‍රම ගද්‍ය, පද්‍ය ආදී සාහිත්‍ය නිර්මාණකරණයට පිවිසීමත් සිදුව තිබුණි. එය බෞද්ධ සභ්‍යත්ව, සංස්කෘතික සම්ප්‍රදාය තුළ මෙරට සාහිත්‍ය නිර්මාණ තවදුරටත් ගමන් කරවීමට බලපෑ සාධකයකි. එසේම ලෞකික පුහුදුන් විෂයෙහි පවත්නා සමාජ, සංස්කෘතික, මනෝමය සාධක සාහිත්‍ය තුළ ප්‍රතිනිර්මාණය නොවීම කෙරෙහි අහිතකරව බලපෑ බව ද, මුනිදාස කුමාරතුංග, මාර්ටින් වික්‍රමසිංහ ආදීන්ගේ විවේචනයට පාත්‍ර විය.

ධර්මකීර්ති හිමියන් විසින් රචිත සද්ධර්මාලංකාරය පාලි රසවාහිනී නම් කථා සංග්‍රහය ඇසුරින් සම්පාදනය වූ ධර්මව්‍යාඛ්‍යාන ග්‍රන්ථයකි. අන් ධර්ම සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථවලට බහුල මූලාශ්‍ර වූයේ පෙර දඹදිවිහි කතාවන් ය. එහෙත් මෙහි රජරට, රුහුණු, මාගමාදී ලංකාවට සම්බන්ධ ප්‍රදේශගත තොරතුරු අලලා කතාවස්තු නිමවා ඇත. එබැවින් මෙරට තත් කාලීන ගැමි ජන ජීවිත තොරතුරු විස්තර වර්ණනා වීම විශේෂිත වේ. සරලව අවබෝධ කර ගත හැකි බසකින් යම් යම් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. විශේෂයෙන් ගොවියන්, කම්කරුවන්, වෙළෙඳුන්, නිලධාරීන්, පාලකයින් ආදීන් ගැන තොරතුරු ඇතුළත් කෘතියකි. එහෙත් මුල් කාලීන අනෙකුත් කෘතිවල භාවිත තොරතුරු මූලාශ්‍රයටලින් ඉපැයුණය වීම ද නොමදව දැකිය හැකි ය.

මෙරට ප්‍රකට සංදේශ කාව්‍යාවලිය ආරම්භ වන්නේ ගම්පොල යුගයෙනි. මයුරය හා තිසරය එම යුගයේ රචිත ය. මෙරට සම්පූර්ණයෙන් ම පාහේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදා හා බුදු සිරිත, බුදු ගුණ, ශාසන වංශය ආදිය වස්තූක්ෂ්‍ය වූ සාහිත්‍ය

නිර්මාණ සම්පාදනය වෙනත් මගකට යොමු කළ සාහිත්‍ය සංදේශ කාව්‍යයන් ය. එබැවින් මෙරට නිශ්චිත ගමන් දිසාව වෙනතකට යොමු කිරීමට යම් පමණකට සංදේශ බලපෑවේ ය. විශේෂයෙන් ග්‍රන්ථ පරමාර්ථ පුහුදුන් අපේක්ෂා මත ගොඩ නැගුණු රජු, ප්‍රභූන් හා ස්ත්‍රී පුරුෂ දෙපාර්ශ්වය හා උදා, නිසා, සැදෑ ආදී පොදු වැණුම්මග සංදේශවල ද යොදා ගත්තේ ය. ජනප්‍රිය සකු උපමා රූපකාදී අලංකාර භාවිත සීමාවෙන් ඔබ්බට යාමට සංදේශ කරුවාට ද නොහැකි විය. එසේ වුවත් "පෙදෙන් බුදු සිරිතැ" ආදී වශයෙන් දක්වා තිබූ සීමා ඇතුළත පද්‍ය - ගද්‍ය මාධ්‍ය මගින් බුදු සිරිත හෝ ඒ ආශ්‍රිත කෘති රචනා කිරීම යන සීමාව තරමක් අතික්‍රමයණය කරමින් බුද්ධ භක්තිය මෙන්ම දේව භක්තිය මත පදනම් වීම විශේෂත්වයකි. එය හින්දු ආභාසය ඇසුරින් පැන නැගුණකි. බුදුන් වෙනුවට දෙවියන්ගේ ප්‍රතිෂ්ඨාවෙන් යම් යම් පුර්වතා සඵල කර ගැනීම යන පරමාර්ථයන් වෙත ව්‍යාප්තවීමක් පෙන්නුම් කරන්නකි. එය වරින්වර ඇති වූ භාරතීය ආක්‍රමණ හේතු කොට ගෙන මෙරට දේව ඇදහීම් බහුල වීම නිසා සිදු වූවක් විය හැකි ය. සත්ත්වයකු හෝ වෙනත් අජීවී වස්තුවක් අත පණිවිඩයක් යැවීමේ ව්‍යාප්තියෙන් කෘතිය රචනා වේ. මෙයට බලපා ඇත්තේ කාපිදාසයන්ගේ 'මේස දූතය' නම් ආරම්භක දූත කාව්‍යයේ ආභාසය විය හැකි ය. මහා කාව්‍ය සම්ප්‍රදාය මෙන්ම සංදේශ කාව්‍ය සම්ප්‍රදාය ද ප්‍රකට වන්නේ එලෙසිනි. අන්‍ය කෘතිවලට වඩා තරමක් නිදහස් වර්ණනා ශෛලීන් මගින් ලෞකික සමාජය හෝ පුද්ගල සාධක වස්තු බීජ කර ගන්නට උත්සුක වේ. විශේෂයෙන් පද්‍යමය මාධ්‍ය සෞන්දර්ය රස ලාලිතය මත සංවිධානය වීමේ දී මෙරට සංදේශවලින් සිදු වූ බලපෑම සුවිශේෂ වේ.

දැනට හමුවන ඉපැරණි සංදේශ කාව්‍ය වන මයුර සංදේශය නන්විධ වූ සාහිත රස වාහිත කෘතියකි. ස්වභාව ධර්මයේ වමන්කාරය අපූර්වත්වයෙන් වර්ණනා කිරීමට සමත් වූ අතර මහත් උත්කර්ෂයෙන් රයිගම් පුරය පිළිබඳ වර්ණනා කර තිබීම විශේෂිත ය.

ලෙස තෙව්කුම් රුපු නොනැකම් විකුම් කොට
 තුගු තුරුගුම් බල සැලසුම් සෙන් පිහිට
 ලොව සිරිකුම් ඇම පැවකුම් කළ දිගට
 නිති මනරම් වදු රයිගම් පුරවරට

තුරු නොසෙහි නද අනුප්‍රාසාත්මක ලෙස "ම" ශබ්ද කාරයෙන් එළිවැටෙහි පෙළගන්වමින් බලවත් සතුරන් පවා නොතකන තුර්ය සෝෂයෙන් සේනා සංවිධානය වන සකල සැපතින් යුත් රයිගම් පුරයට වඩින ලෙසයි මොනරිඳුට ඇරයුම් කරනුයේ. මෙවැනි විචිත්‍ර වර්ණනා මයුරයේ බෙහෙවින්ම දැකිය හැකි ය. එම යුගයට ම අයත් තිසරය තවත් රසවත් කාව්‍යයකි. එහි ප්‍රකට සනිදර්ශනීය උපුටනයක් වන්නේ

"ගිරවුන් කුඩින් මතු වන වෙහෙස සිතමින්
 ඉසිමින් කදුළු තැන තැන සිට තැවෙනු මෙන්
 පවතින් ලෙලෙන ඉස ඉස පිනි බිඳුන් ගනේ
 පිඟුවන් කරල් කුඩු නැමී ඇල් කෙතුදු පෙතේ "

යන නිර්මාණයයි. උත්ප්‍රේක්ෂාලකරින් හැඩවුණු මේ පද්‍ය නිබන්ධය වුව තිසරය විචිත්‍ර වැණුම් මගක් ගත් කෘතියක් බව ප්‍රකට කිරීමට පෙහොතේ ය. අනතුරුව එළඹෙන කෝට්ටේ සමය මෙරට සම්භව්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණකරණයේ

දිස්තීමත් අවධියකි. එහිදී පද්‍ය නිර්මාණ කැපී පෙනෙන අතර ගද්‍ය නිර්මාණ යම්තාක් දුරට පසු බසින බව ප්‍රකට කරුණකි. එබැවින් ඇතැම්හු පද්‍ය සාහිත්‍යයේ ස්වර්ණ යුගය, බහුලව සංදේශ ලියවුණු නිසා සංදේශ යුගය ආදී ලෙස විශේෂිතව හඳුනා ගන්නට උත්සුක වේ. එම තක්සේරුව කෙසේ වෙතත් පරවිය, සැලලිහිණිය, ගිරාව, හංසය හා කෝකිලය යන සංදේශ කෘති පහ කෝට්ටේ යුගය හොඳවන මහඟු නිර්මාණයෝ ය. සිරි රහල් හිමිගේ කාව්‍ය සේකරය, වෑන්තෑවේ හිමිගේ ගුත්තිල කාව්‍ය ද ප්‍රකට නිර්මාණයෝ ය. විදාගම මෙම ත්‍රී හිමියන්ගේ යැයි සැලකෙන බුදුගුණාලංකාරය, ලෝවැඩ සඟරාව දහම් ගැට මාලය, ජයන්ති මාලය යන කෘති සම්ප්‍රදාය අතික්‍රමණය කළ සැබෑ කවියා තමා බව ප්‍රකට කරන දෘෂ්ඨාන්තයෝ වන්නා හ. එසේම පැරකුම්බා සිරිත කවීරුවන් මල, නාමාවලිය හා කවි ලකුණු මිණිමල ද පද්‍ය කාව්‍යයේ විවිධත්වය කියා පායි. මෙකල ගද්‍ය නිර්මාණ අතර ධම්ම දින්නාවාර්යයන්ගේ සද්ධර්ම රත්නාකරය, උතුරු මුල තෙරිඳුගේ කුවේණි අස්ත, විදාගම හිමියන්ගේ එළු අත්තනගල වංශය හා රහල් හිමිගේ පංචිකා ප්‍රදීප යන කෘතීන් වැදගත් වේ.

සඳෙස් කවි අතර සිරි රහල් හිමිගේ පරවිය හා සැලලිහිණිය ප්‍රකටය. ඉන් කවීත්වය ඇතුළු උසස් සාහිත්‍ය නිර්මාණයක පැවතිය යුතු ගුණාංග අතින් සැලලිහිණිය ප්‍රබල ය. පරවියේ නොපැසුණු කවිකම් සැලලිහිණියේ විලිකුන් සුරත් එල සේ, පැහැයෙන් රසයෙන් අනුනව පවතී. නිර්මාණාත්මක විවේක බුද්ධිය මනාව විශද වන කෘතියකි.

පෙරව සඳ කිරණ පිපි කුමුදු මල් වටින්
 පරව තඹර පෙනි ගිලි දිය තලා පිටින්
 තරව සිහි ඇතිව පර තෙරට යන අවින්
 කරව පියාසර සකි කොන්න ගං තොටින්

වැනි නිර්මාණයකින් වුව ද එහි තරම කදිමට ගම්‍ය වේ. ලෝකයේ ඉපදීම - මරණය හෙවත් ඇතිවීම - නැතිවීම මෙන්ම ඒ අතර තුර පවත්නා ජීවිත දර්ශනයේ හරය කැටි වූ කවියකි. දේශජ යතිවර වින්තනයකින් හින්දු සංදේශ සම්ප්‍රදාය හැසිරවීමට මෙය කදිම නිදසුනකි. ආත්මවාදය විසින් මෙහෙයවන හින්දු සංකල්පය අබිබවා අනාත්මවාදී වින්තනයකින් ශික්ෂිත මනසක කවිකමේ මහිමය නිරූපිත ය.

රහල් හිමිගේ අනෙක් නිර්මාණය කාව්‍ය ශේඛරයයි. එය මහා කාව්‍ය සම්ප්‍රදායට අනුගතව රචිත බව කිය වේ. ඒ ගැන සංවාද විවිධ ය. කෙසේ වෙතත් එය සම්භාව්‍ය නිර්මාණයක් සේ පිළිගැනේ. බෝසත් සේකත පඬිවරයා කේන්ද්‍රීය කථා නායකයා කොට ප්‍රඥාන්විත කරුණා පූර්වක මිනිසා, අවිද්‍යාවට කදිම පිළිතුරක් බැව් ප්‍රකට කිරීමට උත්සුක වේ.

“ අප මුනි රජ පවර
 සේනක නම් පඬිව පෙර
 ලොටුට පෑ විසිතුර
 ගුණෙකි පරමත් පැරුම් පැනසර”

එකී ප්‍රඥා පාරමිතාව පූර්ණය කරන බෝසත් සිරිතේ සුලකුණු කියාපාන කවි ප්‍රබන්ධ මෙරට සාමාන්‍ය ජන සමාජයේ ජනකියමන් හෝ ප්‍රස්ථාව පිරුළු බවට පත්ව ඇති අයුරු

“දත් කැකුළු පැලා
සුරතල් සිනා සීලා
බොළඳ බස් දීලා
කෙළී සියළුග දුලී ගාලා”

“ගුරු සිත නොරිදවා
වේලාව නොවරදවා
බැති පෙම් උපදවා
අකුරු උගනී කුමරු සොඳවා”

ආදී නිර්මාණවලින් පැහැදිලි වේ. කය - මනස් සන්තර්පණය නොවන, වියපත් බමුණකු හා තරුණියකගේ විවාහය පවුල් ඒකකයක ගැටලු නිර්මාණය කරන අයුරුත්, තරුණිය අන්‍ය පහසු පතමින් වියපත් මහල්ලා රවටන අන්දමත් නාට්‍යෝචිත කාව්‍යමය භාව වික්‍රයකට නගන අන්දම අපූරු ය.

“සිතිවිලි සිත ගෙන
නුවණින් කඳුළු බා ගෙන
දුකෙකැයි කියාගෙන
වැතිර ගත්තී කුඳ ගසා ගෙන”
“කෙදිරි පර ගානී
ඇති සිත ඉඟි නොපානී
පෑ ආනී බානී
කියා මෙලෙසට බමුණු ගැනී”

ආදී වශයෙනි. අපමණ කවිත්වයක මහිම කාව්‍යයේබරයෙන් නිරූපණය වේ. හික්‍ෂුත්වය, කවිත්වය අදිනව හා අභිතව උපයෝගී කරගත් කෝට්ටේ යුගයේ යතීශ්වරයාණෝ විදාගම මෙමතිය හිමියන් ය. උන්වහන්සේ රාජ්‍යත්වය ද එහි දුබලතා ද නොපැකිලි විවේචනය කළා පමණක් නොව, සැබෑ දහමක පදනම තිබිය දී බැඳිවල පැටලෙන මිසදිටු ආගම්, ඇඳහිලි, විශ්වාස නිර්දය විවේචනයට ලක් කරන සැබෑම බුදු ගුණය වර්ණනා කරන කවිලකරින් ඔපවත් කෘතිය බුදුගුණාලංකාරයයි.

“කය නම් අසාරය
බව නම් බයන්කාරය
කියනුව දිවා රෑය
කියමි බුදුගුණ අලංකාරය”

යන පරමාර්ථ ප්‍රකාශිත කවියේ එය මොනවට පැහැදිලි වේ. කයෙහි අසාර වූ අනියත දර්ශනය නොදන්නා භයංකර භවයේ අතරමං වන බවත්, ප්‍රඥාවේ දහම අවැසි වන්නේ මේ යථාව පසක් කර ගැනීමට ය. විශාලාවේ තුන්බිය අහේතුකව ඕපපාතිකව පැන නැගුණේ නොවේ. යහපාලනයේ, ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදයේ බිඳවැටීමත්, අදහම, අයුක්තිය, අත්තනෝමතිකත්වය පෙරට ඒමත් නිසා ඇති වූ ඵලයකි. මේවාට පුද පුජා, තුටු පඬුරු, මිථ්‍යාදෘෂ්ටිකව

දෙවියන්ට පිදීමෙන් පමණක් විසඳුම් නොලැබෙන බවත්, විපත්තිකර යක්ෂාවේග වූ බලවේග පරාජය කළ හැක්කේ බුද්ධියෙන්, සමගියෙන්, සහජීවනයෙන් ඇප කැප වී නැගී සිටීමෙන් බව පළ කරයි. දත් මැදලා දමන දූහැටි දඬු මෙන් ජනයාගෙන් සේවය ලබා ගෙන පසුව ඔවුන් නොතකා හැරීම නොකළ යුතු බව දක්වයි. රාජ්‍ය හිතෙහියව, පාර්ශවීයව, ලාභයෙහි ලෝභීව, ගිජුව කටයුතු කරන පරපුරක් හමු වේ බුදුගුණාලංකාර කතුවරයා, ස්වකීය කෘතිය මගින් විදා හළ කවිත්වය සොඳුරු ආඥාවක් බඳු ය.

එසේම උන්වහන්සේ විසින් විරචිත ලෝවැඩ සඟරාව මෙරට බෞද්ධ සදාචාරයත්, මනුෂ්‍ය ධර්මයත් හඳුන්වාදෙමින් හරාත්මක ජීවිත දිසාගත කරනු ලබන හස්තසාර කෘතියකි. එහි “සෙන්සිරි දෙන මහ ගුණ මුහුදාණන්” යන ආරම්භක පද්‍යයේ සිට බොහෝ කවි සාමාන්‍ය ජන සමාජයේ ජනකාව්‍ය තරමට ප්‍රකට වී තිබේ. හෙළ කවි සමය පෝෂණයට කවි ලකුණු මිණීමලෙන් නොමද කාවයෝපදේශ ලබාදෙයි. එසේම තර්ක බුද්ධිය, චින්තන ශක්තිය හා ධර්මාවබෝධය ප්‍රවර්ධනයට හේතුවන දහම් ගැට මාලාව ද අර්ථාන්විත ධර්මානුකූල විනෝදාස්වාදයකට ද හේතුවන බව සිතිය හැකි ය. එළු අත්තනගල වංශය මගින් ද බෝධිසත්ව ගුණෝපේත පාලකයෙකුගේ උත්තම පරිත්‍යාගයේ මහිමය කියාපායි. එබැවින් ගද්‍ය, පද්‍ය දෙපාර්ශවයෙන් කවිකම මෙන්ම දම් මග ද එකසේ සුපෝෂණය කිරීමට විදාගම මෙහිදී හිමියෝ උත්සුක වූහ. එහිදී සාහිත්‍යධරයා යනු අදීන, අහිත, මධ්‍යස්ථ චින්තනයක පිහිටා සිය යුග කාර්යභාරය ඉටු කළ යුතු බව පෙන්වා දෙන්නේ සිය නිර්මාණ කෘති මගින් වීම විශේෂිත ය.

එක් නිර්මාණ කෘතියක් පමණක් ඉතිරිව තිබෙන වෑන්තෑවේ හිමියෝ “ගුත්තිල කාව්‍ය” නම් එම කෘතිය මගින් පමණක් වුව ද ප්‍රකට කරන්නේ අති ශුර සාහිත්‍ය නිර්මාණකරුවකුගේ ප්‍රතිභාවයි. නිරායාසීව ගලා යන කාව්‍ය නිර්මාණ දෙස බලන විට උන්වහන්සේ රහල් හිමිට හෝ විදාගම හිමිට ද්විතීය නොවන බව ද ගම්‍ය වේ. කෙසේ වෙතත් ගුත්තිලය, ගුත්තිල - මුසිල වර්ත අලලා ගුරු - සිසු සබැඳියාවේ පටන්නා අරුත මතු කරන්නකි. වෑන්තෑවේ හිමිගේ ගුරු සිරි රහල් හිමි බව කියවේ. එහිදී තමාත් සිය ගුරුවරයාත් අතර පැවතියා වූ යම් ගැටලු සහගත තත්ත්වයක් හේතු කොටගෙන ගුත්තිල ජාතකය තෝරාගත් බව ද කියවේ. විදාගම හිමියන් සෘජු සහ නිර්දය ලෙස කළ රාජ්‍ය විරෝධී විවේචනය වෑන්තෑවේ හිමියන් සියුම්ව ගැඹුරින් සිදුකරන බව ගම්‍ය වේ.

“ශිල්ප එක සරියේ
වැටුප් දුන මැනවි සරිසරියේ”

යනුවෙනි. ඇරඹුම් කවියේ සිටම අපුරු ගීතාත්මක සෞන්දර්යයක් මැවීමට උන්වහන්සේ සමත් වන්නේ ඒ ඒ අවස්ථා හා සිද්ධිවලට උචිත විරිත්, රිද්ම හා අලංකාර නිර්මාණය කරමිනි. සිය අභිංසක ප්‍රයත්නය ගැමි චිත්තනයට මුසු කර නගන්නේ,

“පරසතු මලින් පු ද
ලද මුණි සදුට දියන ද
වන පස මලින් පු ද
කළැයි පවසනු කවර වරද ද”

යනුවෙනි. එසේම උදේනි පුර සැණකෙළියේදී මත් වූ වෙරිකාරයෙකුගේ ගමන් රිද්මය හා හැසිරීම් රටාව,

“දගන් සුරා පිරු විතින්
සුරත් තඹර පෙනි සෙ නෙතින්
පවත් නොදන බමන ගතින්
නවත් අයෙක් සුරා මතින්”

යනුවෙනි. රිද්මික පද සංසටනයෙන් නිරූපණය කරයි. ගුත්තිල වීණා වාදනයට රස ගැන්වුණු සුර අගනුන්ගේ නර්තන ලීලාව දක්වන්නේ දීර්ඝ පද්‍ය විරිතක් සුදුසු උපමා රූපකාදිය ද මුසු කරමිනි.

“රු රසේ අදිනා ලෙසේ අත් ලෙල දිදී විදුලිය පබා
කම්පසේ දෙන සරලෙසේ දෙස බල බලා නෙතගින් සබා”

යනාදී ලෙසිනි. එබැවින් ගුත්තිලය, වැනුම් මඟ, වස්තු බීජය, සමාජ විවේචන, රස ලාලිතයාදී සකලවිධ ලක්ෂණවලින් සමුපේත කදිම සාහිත ප්‍රබන්ධයක් බැව් පැහැදිලි වේ.

සංදේශ කාව්‍ය අතර භංසය හා ගිරාව සුවිශේෂී තැනක වැජඹේ. ඒ කෘති දෙකම කාව්‍යාත්මක වශයෙන් විශිෂ්ට නිර්මාණ කෞශල්‍යයක් විදහා දක්වන බැවිනි. කර්තෘ නිශ්චිත ලෙස නොපෙනේ. ඒත් වර්ණනා කදිමය.

“පැසෙයි නිබඳ සුවදැල් කෙත්වතු අවට
ඇසෙයි ළමා වසු පැටියන් හඬ දුරට
දිසෙයි වෙහෙර එහි සුර විමනක් ලෙසට
රසෙයි අමා රසමය ඒ පියස දුට”

යනුවෙනි. භංස කතුවරයා කැරගල සශ්‍රීකත්වය වාග් චිත්‍රයට නගනවිට ගිරා කතුවරයා,

“තුරු යටියෙන් හුනු පැටි ලෙහෙනුන් රැගෙන
සිතු අටියෙන් පිඹ ඇඟ පිරිමැද සෙමෙන
මල ගොටුයෙන් පැන් පොවමින් අතිනතින
සිටි පැටිනන් ගෙරණුන්ගෙන් වෙයි සොබන”

යනුවෙන් විජයබා පිරුවන් භූමියේ ස්වරූපය නිර්ව්‍යාජ වියමනක් බවට පත් කරයි. මෙලෙස කෘති දෙක පුරාම සදාතනික කවිකම්, නිමැවුම් බොහොමයක් ඉතිරි කර ඇති අයුරු විසිතුරු ය. එසේම කෝකිලය ද තිලක පිරුවන්පති හිමියන් අත් සදෙසකට නොදෙවෙනි වන ලෙස දීර්ඝ වැණුම් මගින් ගනිමින් රචනා කරන්නේ අත් සංදේශවලට ගෝචර නොවූණු යාපා පටුන පිළිබඳ තොරතුරු ගමාමාන කරමිනි. වයන්තිමාලය, පැරකුම්බා සිරිත, එළු සිලෝ ශතකය, රුවන්මල යන කෘති ද කාව්‍යමය නිර්මාණ ලෙස කෝට්ටේ යුගය හෙබ වූ නිර්මාණයෝ වන්නා හ.

කෝට්ටේ යුගයෙන් මෙපිට සමය හෙබවූ කවියා වන්නේ අලගියවත්ත මුකවෙට් ය. කුසජාතක කාව්‍ය, සුභාෂිතය, සැවුල් සංදේශය මෙන්ම

කුස්තන්තීනු හටන යන කාව්‍ය (පද්‍ය) නිර්මාණ මුකවෙටි කවියා විසින් විරචිත ය. විරන්තන සම්භාව්‍ය නිර්මාණවල ලක්ෂණ යම්තාක් දුරට සුරකිමින් කාව්‍යකරණයට උත්සුක වේ. අලගියවන්ත කිවිඳු පැරණි කවි මගම අනුගමනය කරමින් සිය කෘති රචනා කළ බව පෙනේ. එයින් සුභාෂිතය සමාජ සදාචාර උපදේශ ග්‍රන්ථයක් බවට පත්ව ඇත. එහි එන ඇතැම් කවි ජනසමාජයේ ප්‍රචලිතව ඇත්තේ ජනකවි තරමිනි.

“පින් මද පුකුන් සියයක් ලදුවත් නිසරු
ගුණ නැණ බෙලෙන් යුතු පුකුමය ඉතා ගරු” (12 - කවිය)

“ඇතත් නැතත් පරලොව සුදනෙහි මහත
හළොත් යෙහෙකි පවිකම් නොතබාම සිත” (17 - කවිය)

ආදී නිදසුන් දැක්විය හැකි ය. එසේම සැවුල් සඳෙස හෙළ සංදේශාවලිය ගත් මගම ගනිමින් රචනා කර ඇත. එනමුත් එතුමන්ගේ යැයි සැලකෙන කුස්තන්තීනු හටන පෘතුගීසීන් වර්ණනා කරමින්, ඔවුන්ගේ ධීර, වීර, ආක්‍රමණකාරී යුධමය ශක්තිය වර්ණනා කරමින් රචිත ය. මෙහිසා මුකවෙටි කවියා දේශද්‍රෝහියෙක් යනුවෙන් හැඳින්වීමට ද පෙළඹී තිබේ. කෙසේ වෙතත් මුකවෙටි කවියෙක් ලෙස සිය යුතුකම ඉටු කරමින් සාහිත්‍යයෙන් අඳුරු ශීතාවක යුගය යම් තරමින් හෝ බැබලවීමට සිය නිර්මාණාත්මක දායකත්වය සැපයූ බව ප්‍රකට ය.

සමාලෝචනය

ලාංකේය සාහිත්‍ය වංශයේ අනුරපුර යුගයේ සිට ශීතාවක යුගය තෙක් විරන්තන ගද්‍ය පද්‍ය කෘතිවල ප්‍රකට නිදසුන් කීපයක් ඇසුරින් මෙම විමර්ශනය සිදුකෙරුණි. ඒවා කොහෙත්ම සමස්ත කෘතීන් පිළිබඳ පූර්ණ විමසුම් ලෙස ගත නොහැකි ය. එහෙත් අප සතු විරන්තන සාහිත්‍ය නිර්මාණකෘතිවල ස්වභාවය මෙන්ම ඒවායේ අගය විනිශ්චයක් කර ගැනීමට එයින් යම් පිටුවහලක් ලැබේ. භාෂා සාහිත්‍යයෙන් සුපෝෂිත ජන කොට්ඨාසයක් ලෙස වසර දහස් ගණනක් පුරාවට අප ඇගයුමට ලක්වේ. එය ලාංකේය අභිමානනීයත්වයේ එක් සංකේතයකි. මන්දයත් සාහිත්‍ය නිර්මාණයකින් තත් ජනවර්ගයේ වින්තනය, සංස්කෘතිය, සාරධර්ම, සමාජදර්ශනය ආදිය පිළිබඳව ද යම් තක්සේරුවක් කරගත හැකි බැවිනි.

හෙළ සාහිත්‍ය නිර්මාණ සීසාරා බෞද්ධ බලපෑම නොමදව දැකිය හැකි ය. එයින් අප සාහිත්‍යයේ ගමන්මග නිර්දේශ කර තිබේ. නූතන මිනුම් දඬු අනුව එය සාහිත්‍යකරුවාගේ නිදහස් වින්තනයට වැට බැඳීමක් ලෙස දැක් වුව ද සාහිත්‍යයට වුව ද පොදු සමාජමය පරමාර්ථයක් තිබීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. විසිවන සියවසේ මුල් භාගය තුළ රුසියන් සාහිත්‍යය යම්තාක්දුරට සමාජවාදී වින්තනයෙන් පෝෂණීය වීම පොදු සමාජ පරමාර්ථයක් විය. ඉස්ලාම් මූලධර්මවාදී පරමාර්ථ මත සාහිත්‍යයකරුවා රැඳිය යුතු ය යන ප්‍රබල පිළිගැනීම නිසා එය ඉක්මවීමට උත්සුක වූ තස්ලිමා නස්රින්, සලමන් රුෂ්ඩ් ආදීන්ට බේදයකට මුහුණ දීමට සිදුව ඇත. එය දැඩි ආධිපත්‍යධාරී වුවමනාවන් මත සාහිත්‍ය හැසිරවීමට උත්සුක වන අවස්ථාවකට නිදසුනක් පමණි. එහෙත් ලාංකීය විරන්තන සාහිත්‍ය එසේ දැඩි සීමා බන්ධනවලට යටත් වූයේ නැත.

ඔවුහු බෞද්ධ පරමාර්ථ මත පිහිටා වුව ද පුහුදුන් මනුෂ්‍ය ස්වභාවයන් මතුකරන නිර්මාණ කාර්යයෙහි නියුක්ත විය. එහි යම් ප්‍රභූ ආධිපත්‍යධාරී ඇගයුම් දෘශ්ටියක් ප්‍රකට වුව ද බොහෝ කෘතිවල රාජ්‍යත්වය හා එහි දුබලතා පෙන්වා දීමට වුව ද මැලිවී නොමැත. සමකාලීන සමාජයට විවේචනාත්මක විකල්ප ඉදිරිපත් කිරීමට සාහිත්‍යකරුවා උත්සුක වූ බවයි. ඇතැම් විට ප්‍රබල බෞද්ධ චිත්තය ශික්ෂා පවා නොතකා හරිමින් හික්කු යතිවරුන්, ගර්හිත විද්‍යාපේ මුලින් සැලකූ, ගද්‍ය පද්‍ය සාහිත්‍ය නිර්මාණකරණයට අවතීර්ණ වීම ද විශේෂිත ය. එය නිර්මාණකරණයෙහිලා පැවති නිදහස පිළිබඳව ද සාක්ෂියකි. යුග යුග සිසාරා රස සෞන්දර්යයෙන් පොබයන සාහිත්‍ය කෘති රාශියක් අප සතු වේ. එය අන්‍ය කවර රටක වුව ද මහා සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදායන් සමග උරෙහුර ගැටිය හැකි තරමේ නිර්මාණයන් වේ. එබැවින් වර්තමාන නිර්මාණාත්මක සන්නිවේදන මාධ්‍යයන්ට නොමද පෝෂණයක් ලැබිය හැකි, නොසිදෙන නැවුම් උල්පත් ලෙස විරන්තන සාහිත්‍ය නිර්මාණ හඳුන්වාදිය හැකි ය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ගම්ලත් සුවර්ත, (2013), රූප රාමුව - දෘශ්‍යමානයෙන් යථාර්ථයට (තිස් පස් වසරක සිනමා විචාර), කොළඹ, කේසරී ප්‍රකාශන.

වීරසූරිය පී.ඩී.ඇස්., (1951), පෙරවදන, සිරිවජිරඤාණ පැළැණේ, මාතර සාහිත්‍ය වංශය, වැස්ලි යන්ත්‍රනාලය, වැල්ලටත්ත.

පියරත්න ඒ.ඒ., (1991), සිංහල සාහිත්‍ය වංශය, සම්භාෂා බත්තරමුල්ල, අධ්‍යාපන හා උසස් අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයේ පිරිවෙන් ඒකකය.

සේනානායක ජී.එස්.බී., (1987), "පෙරදිග විචාර ක්‍රම හා නූතන සාහිත්‍යය", සාහිත්‍ය, කොළඹ, සංස්කෘතික කටයුතු අමාත්‍යාංශය.

ගුණසේකර බන්දුසේන, (1996), සිංහල සාහිත්‍ය (කෝට්ටේ යුගය හා එතැන් සිට), කොළඹ, ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

විතානගේ සිරිසේන, (2002), සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍යය, කොළඹ, සමයවර්ධන මුද්‍රණාලය. (කර්තෘ ප්‍රකාශනයකි)

වජිරඤාණ හිමි භොරණ, (1992), සිංහල සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ ප්‍රදීපිකා, කොළඹ, ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

සුරවීර ඒ.වී., (1966), සිංහල සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදාය, රාජගිරිය, කුරුළු පොත් ප්‍රකාශකයෝ.

තිලකසිරි සිරි, මනම්පේරි ප්‍රේමදාස, (සංස්), (1996), බුක්සරණ, කොළඹ, රන්ත පොත් ප්‍රකාශකයෝ.

නන්දන මිල්ලගල

සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍යයේ නිර්මාණාත්මක . . . .

අමරමෝලි හිමි, වේරගොඩ, (සංස්), (1954), සද්ධර්මරත්නාවලිය, කොළඹ, රත්නාකර මුද්‍රණාලය.

සංස්: ඤාණවිමල හිමි කිරි ඇල්ලේ, (1986), පූජාවලිය, කොළඹ, ඇම්.ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

මුදියන්සේ නන්දසේන, (1990), සිංහල පද්‍ය සාහිත්‍ය ලිපි, කොළඹ, ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.